

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

150 zvířat

transformace zvířete a jeho rozmanitost ve výtvarné výchově.

Bakalářská práce

Jakub Dlabal

Vedoucí práce: doc. Jiří Krtička, akad. mal.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedené zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 10. dubna 2017

podpis

Tento text slouží jako doprovod k praktické práci.

Poděkování:

Děkuji panu docentovi Jiřímu Krtičkovi za vedení bakalářské práce a cenné rady. Také bych rád poděkoval Základní umělecké škole v Němčicích nad Hanou, která mi poskytla zázemí při realizaci praktické práce. Nakonec bych rád poděkoval dětem a žákům, kteří se participovali na tomto projektu.

Obsah

1. Úvod	5
2. Stručná historie vnímání a zobrazování zvířete v umění.	6
2.1. Pravěk a primitivní umění	6
2.2. Starověk	7
2.3. Antika	8
2.4. Středověk	9
2.5. Novověk.....	11
2.6. 19.století	13
2.7. Od 20.století po současnost	14
3. Inspirační zdroje	16
3.1. Didaktické projekty a literatura	16
3.2. Analogie s projekty Karly Cikánové	16
3.3. Zvířecí hybridy	19
4. 150 zvířat.....	20
4.1. Předmluva k praktické práci.	20
4.2. Didaktické aspekty	22
4.3. Animalistický námět v praktické práci.....	23
4.1.1 První část – 100 existujících zvířat.....	24
4.1.2 Druhá část – 25 kombinovaných živočichů	29
4.1.3 Třetí část – 25 fantaskních tvorů.....	31
5. Závěr	39
6. Seznam použitých zdrojů.....	40
7. Obrazová příloha.....	42
8. Anotace	51

1. Úvod

Předmětem této bakalářské práce je didaktický projekt, který obsahuje soubory děl s animalistickým námětem. Tento projekt vznikl společně s žáky Základní umělecké školy Němčice nad Hanou, kde pracuji jako externí pedagog.

Tento doprovodný text k praktické práci se zpočátku zabývá stručnou historií zobrazování zvířete v různých podobách i transformacích. Cílem tohoto úseku bylo osvětlit nejen vývoj a diverzitu animalistického námětu v průběhu doby, ale také důležitost vnímání a koexistence člověka a fauny od pravěku po současnost, neboť percepce zvířat je v této praktické práci důležitým prvkem.

V další části jsou uvedeny didaktické publikace, inspirace ze světa přírody a určité analogie s jinými didaktickými projekty, které jsem vyzkoušel.

Poté se text již zaměřuje na jeho nejdůležitější složku a tj. samotný projekt 150 zvířat. V předmluvě mimo jiné uvádím své didaktické aspekty a také odůvodnění výtvarně výchovné formy práce. Dále jsou zde uvedeny východiska a pojetí animalistického námětu v projektu. Následují kapitoly o třech fázích projektu. V těch bylo cílem vytvořit zobrazení sto padesáti živočichů, ti se v těchto jednotlivých etapách osvobozují od reálné podoby. Práce tak ztvárňuje reálná zvířata, dále kombinované živočichy, kteří mají základ v existujících druzích, a nakonec ryze imaginární autorské zvíře. Tyto tři řady jsou v doprovodném textu analyzovány a jsou doplněny o příklady na konkrétních ukázkách. Cílem tohoto textu je také seznámit s procesem tvorby, uvést tvůrčí aspekty a souvislosti didaktického projektu. Dále je cílové informovat o použité výtvarné technice a o specifikách individuálního pojetí v rámci kolektivního souboru uměleckých prací.

V těchto dílech dochází k přímé participaci pedagoga (tedy mě) v zastoupení 52 kusů děl. Zbylé práce pak vytvořili žáci ZUŠ pod mým pedagogickým vedením. Součet sto padesáti děl pak má funkci jednoho kohezivního díla. Celou práci provázela kolektivní diskuze a reflexe nad zvířetem. Cíle a preference tohoto projektu nespočívaly jen v konečném vizuálním výsledku, ale i v procesu tvorby, autenticitě a v osobním prožitku, případně obohacení a edukaci participantů, včetně mé osoby.

2. Stručná historie zobrazování a vnímání zvířete v umění.

Zvíře jako námět tzn. námět animalistický¹ je jistě velmi zásadní v dílech, kde je zvíře zpodobněno, můžeme obecně pozorovat značnou pluralitu i diverzitu a nacházíme je prakticky globálně ve všech kulturách. Je nutno zmínit, že při nazírání na takové dílo bychom měli zohledňovat jednak kontext doby v které vzniklo, ale také koexistenci a vzájemný vztah člověka a fauny.² Ten je v průběhu doby proměnný, stejně tak jako pohled na zvíře, jeho význam a jeho zobrazení.

2.1 Pravěk a primitivní umění

Není pochyb o tom, že animální tematika provází umělecký projev již od pradávna. Tato skutečnost je patrná již v prvních jeskynních malbách, odhadem starých cirká třicet tisíc let.³ V těchto dílech můžeme pozorovat námět zvěře, jež byla lovena, to mělo podle hypotézy Henriho Breuila divotvorným způsobem dopomoci člověku k úspěšnému lovu. Tato teorie je však i zpochybňována, zejména díky tomu, že se na jeskynních malbách objevují i dravci a druhy, které lovené nebyly.⁴

Jak umění pravěku, tak primitivní umění v archaických kulturách je většinou spjato s animalismem, který v pravěku souvisel s výše zmíněnou magií, v primitivních národech pak také souvisel s totemismem, kultem zvířat a šamanismem. Animalismus staví na magické a spirituální imaginaci o vazbě mezi zvířetem a člověkem. Přinesl do umění jak stylizované, tak realistické zobrazování zvířat.⁵

Obecně bychom však mohli říci, že tyto společnosti byly povětšinou animistické – tzn. věří že určitá transcendentní moc spočívá ve všem stvořeném (zvíře, příroda...) a ve využití této moci za pomoci rituálů.⁶

Motivy fauny se objevují na různých artefaktech a dílech po celém světě, jejich vizuální styl je nejednotný a specifický motiv je závislý na jeho symbolice. Kupříkladu asmatští válečníci z Nové Guinei zdobili své štíty podobiznou kaloně, protože tento živočich je ve spojitosti s lovem lebek – ovoce které konzumuje, symbolizuje hlavu, strom na kterém plody rostou pak tělo. Kaloněm vyzdobené štíty pak mají symbolizovat hrozbu pro nepřátele. Podobných příkladů bychom v primitivních kulturách našli nespočet. Motivy se hojně zabstraktnují do geometrických tvarů, někdy dochází k iteraci. Stylizace tvarů je velmi specifická, také práce s barvou je pro toto umění stěžejní.⁷

¹ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

² tamtéž

³ CLOTES, Jean. Chauvet Cave (ca. 30,000 B.C.). Heilbrunn Timeline of Art History [online]. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2002, 1 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z :http://www.metmuseum.org/toah/hd/chav/hd_chav.htm

⁴ JOHNSON, Grahame. Henri Breuil. Archaeology Expert [online]. 2012, , 1 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z :<http://www.archaeologyexpert.co.uk/henribreuil.html>

⁵ BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika). Praha : Academia, 1997

⁶ MILLER, Judith. Primitivní umění. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-980-1.

⁷ tamtéž

2.2 Starověk

V době starověkých civilizací se rozmáhají nové přístupy ve zobrazování, v symbolice a mytologii zvířat. Velmi častým motivem byl býk, lev a kůň.⁸ Vytvářejí se i nové druhy tvorů, jejichž podoba je odvozena právě z říše fauny. Zvířata se antropomorfizují, dochází ke kombinaci s jiným druhem a také s lidským tělem. Takovéto podoby nacházíme v mytologii a náboženství, kde se aplikují na božstvo těchto civilizací, ale i v prostém dekoru. Vznikají tak naprosto nové fantaskní bytosti.

V civilizaci z oblasti Mezopotámie bylo uctíváno božstvo s fyziognomií člověka, proto zde bylo zvíře vnímáno spíše jako dekorativní prvek. Dekor na slavné Ištarině bráně v Babyloně se skládal z 575 býků a draků na modře glazovaných cihlách. Cestu k ní lemovalo 120 dvoumetrových lvů. V městě Chorsabadu strážili vstup do asyrského paláce tzv. lamaššu – okřídlení býkové s křídly orla a lidskou hlavou.⁹ V Mezopotámii také vznikl prapůvodní zvěrokruh se znameními odvozenými z fauny, babylonský rok začínal jarní rovnodenností, proto byl první měsíc roku ve znamení berana.¹⁰

Starověcí Egypťané adorovali mnoho bohů s animální podobou. Hathor měla podobu krávy, Hor byl bůh sokol, takovýchto příkladů je mnoho. Existovaly zde i kombinace lidské figury a zvířecí hlavy. Například Anubis měl tělo osazené hlavou šakala. Tento příklad je tu zastoupen i opačně – Sfingy měli lidské hlavy faraonů se zvířecím tělem skládajícího se z hřbetu býka, lvích tlap a orlích křídel. Tyto části byly v syntéze se čtyřmi elementy. V egyptských mýtech a božstvu můžeme pozorovat značný antropomorfismus a v animální symbolice úzkou souvislost s kultem mrtvých.

Egypťané také uctívali kočky, které domestikovali a byly pro ně posvátné. Často se zobrazovaly, dokonce i mumifikovaly a byly symbolem ochránce před zlem.¹¹

V starověkém Egyptě se, jak je známo psalo hieroglyfy. Ty obsahují i piktografické zobrazení zvířat, zejména ptáků. Důležitý je také motiv lva. Je vnímán jako král zvířat, v některých scénách je ztvárněno, jak sám sebe korunuje. S tímto úkonem se ztotožňovali samotní faraonové.¹² Umělci Egypta rovněž zpodobňovali zvířata na lovu, v bojích i při zemědělské práci.

Na Asijském kontinentě byly vytvořeny jedny z prvních monster kombinovaných z různorodých animálních segmentů, doplněné o fantaskní elementy. Například makara – hybridní tvor, jenž měl tělo ve tvaru ryby, čtyři končetiny doplněné o lví drápy, chobot

⁸ Zpodobnění koně bylo v mnoha civilizacích považováno za mistrovské dílo.

⁹ BAUER, Alois. Dějiny výtvarného umění. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-25-3.

¹⁰ HONZÍK Lumír. Zodiak, zvěrokruh, zvířetník. Hvězdárna Plzeň [online]. 2012 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.hvezdarnaplzen.cz/2012/07/04/minislovnicek-zodiak-zverokruh-zviretnik/>

¹¹ Egypťané a první civilizace: cesty, objevy, rekonstrukce : [podivuhodné archeologické objevy]. Praha: Knižní klub, 2000. Zázraky archeologie. ISBN 80-242-0413-4.

¹² tamtéž

podobný slonímu a krokodýlí čelist. ¹³ Toto monstrum je interpretováno ve velké části Asie, má původ v Buddhismu a společně s ním se šířilo do mnoha zemí, včetně Číny. ¹⁴ Zde také najdeme jedno z prvních zobrazení draka, ten byl v Číně symbolem positivity a vlády. Podobali se lidem i zvířatům, byli většinou znázorněni v modré a zelené barvě. ¹⁵

Umění euroasijských a východních kultur od zmíněného archaického až po současné období představuje variabilní strukturu animalistických námětů, jenž jsou ovlivněny společenskými, magickými i zdobnými potřebami. Podoba zvířete měla proměnné tvary, od realistických až po ostře stylizované.

Mezi řeckou a východoasijskou symbolikou zvířete, jak je připomenuto v The Encyclopedia of World Art, je pozoruhodná rozporuplná symbolika. Zatímco v Řecku bylo zvíře spíše symbolem síly, vítězství a ušlechtilých vlastností, v asijské kultuře představovalo nebezpečí, zlo a ohrožení. ¹⁶

2.3 Antika

I přesto, že bylo dílo Řeka orientováno především na člověka, podařilo se antickým umělcům ztvárnit naprostou většinu zvířat, které ve své době znali, včetně exotických druhů, jakým je například indický papoušek. ¹⁷ Fauna se zpodobňuje v duchu klasického antického umění, klade se důraz na naturalistické zobrazení a iluzivnost. Řecká kultura zamítla podobu boha-zvířete, jak byla známa v Egyptě. Přejal se babylonský zodiak, který v antice souvisel s klasifikací větru. Později se počet znamení ustálil na dvanáct. ¹⁸

Majorita dochovaných děl spočívá v oblasti sochy a architektury, zde se uplatňuje zoomorfní i animální tendence. Na stavitelských skvostech, jakým je kupříkladu athénská Akropole nalezneme na nárožích frontonů motivy dlouhých hadů a barevné kreatury s rybími ocasy. Dle dobových dokladů, byla Myronem pro athénskou Akropoli vytvořena bravurní plastika tura, či kolosální naturalistická socha bronzového býka. ¹⁹ Motiv tohoto zvířete je opět hojný, převládá motiv již zmíněného lva a koně. Plastika koně se objevuje opět v Akropoli, či v reliéfu na Alexandrově sarkofágu, je obohacen o votivní funkci. Dále je kůň zpodobněn např. v drobných bronzích.

¹³ WELCH, Patricia. Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery [online]. Tuttle Publishing, 2013, [cit. 2017-03-23]. ISBN 1462906893. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=dAPQAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

¹⁴ tamtéž

¹⁵ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

¹⁶ Uvádí doc. Olga Badalíková s odkazem na Pesce gennaro, Zoomorphic and Plant Representations, in: Encyclopedia of World Art, XIV

¹⁷ CHÂTELET, Alberta. Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-936-0.

¹⁸ HONZÍK Lumír. Zodiak, zvěrokruh, zvířetník. Hvězdárna Plzeň [online]. 2012 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.hvezdarnaplzen.cz/2012/07/04/minislovnicek-zodiak-zverokruh-zviretnik/>

¹⁹ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

Lev, který je znakem neohroženosti a v pozdní antice symbolem válečného vítězství, se objevoval ve formě obrovské kamenné sochy, či v podobě chrličů na fasádách. Symbolem římských legií se stal orel, jenž reprezentoval odvahu. Válečné lodě byly zdobeny maskami vlků a lvů, reprezentativním znakem římského impéria byl pak znovu motiv koně.

Kromě nového přístupu ve znázornění zvířete, přispívá antika k inovativní filozofii a k hlubšímu poznání zvířecího světa. Zájem o jejich klasifikaci a pochopení přichází již za Hippokrata. Zejména pak Aristoteles se ve svých spisech a knihách²⁰ zabýval světem zvířat, morfologií a reprodukcí živočichů. Později se římský filozof Plinius starší zasadí o nejvýznamnější přírodovědnou encyklopedii starého Říma *Naturalis Historia*²¹

V antice vznikly také světoznámé *Ezopovy bajky*, které prostřednictvím příběhů zvířat přinášely určité morální ponaučení. Řecká mytologie nám dala nespočet bájných tvorů, které jsou dnes již notoricky známé, jako např. Minotaurus, Medúza, Hydra atp. Stojí za to zmínit také *Ovidiovy Proměny*, v níž probíhaly metamorfózy člověka do podoby zvířete. Tato kniha (stejně tak jako antické umění celkově) měli následný vliv na budoucí vývoj, zejména pak na manýristické umělce.²²

Všechny tyto zmíněné myšlenky a díla se jistě promítly do zájmu o svět živočichů v oblasti umění a do jeho zpracování. Také položily základní kámen pro dnešní odborný, biologický pohled na zvíře, který mnohdy inklinuje až k přílišné exaktnosti. Antické období mělo také enormní vliv pro další vývoj umění Evropské civilizace.

2.4 Středověk

Po pádu Západořímské říše r. 476 ustupuje primární význam středomoří a do popředí historie se dostává Evropský kontinent v duchu křesťanství. Je patrný přechod od uvažování mýtického, známého z antické mytologie, a z kultury pohanů, k symbolicko-alegorickému pojetí světa křesťanského. Základy středověké symboliky však vznikly právě syntézou kultury pohanských národů a antiky. Kardinální vliv ovšem měla Bible Svátá, ta byla pro umění výchozí inspirací i motivem.

Forma animálního zobrazování se tak stává různorodou a při bližším zkoumání je třeba ji diverzifikovat. Obecně nastávají transformace tvaru, obsahu a významu. Rohy jsou znakem d'ábla, naopak křídla pak atributem andělů a nebes. Symbolická funkce zvířete má velmi často několik rovin. Kupříkladu lvi jsou vnímání v přímé souvislosti s Bohem, jindy jako pekelná stvoření, jeho význam se následně transformuje v přítomnosti orla, draka či leoparda.²³

²⁰ Svazky: *Historia animalium, De partibus animalium, De generatione animalium*.

²¹ The naturall historie of C.Plinius Secundus. Sir Thomas Browne [online]. Chicago, USA [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://penelope.uchicago.edu/holland/index.html>

²² BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

²³ ROYT, Jan a Hana ŠEDINOVÁ. Slovník symbolů: kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0740-5.

Lev je také atributem evangelisty sv. Marka, orel sv. Jana, býk je symbolem sv. Lukáše. Nejčastěji se ve středověkém umění objevují zvířata, která jsou přímo, či nepřímo ve spojitosti se svatým písmem – had, jenž se stává symbolem zla a pokušení. Beránek představuje čistotu a nevinnost, dobytek je interpretován např. v souvislosti s Betlémem. Holubice znázorňuje Ducha svatého, hojně se užívá ptactvo (jako orel, pelikán, albatros, páv, labuť, havran), ti představovali spojení mezi nebem a zemí. Častý je i motiv ryby. Zajímavým je jednoduchý symbol ryby zvané *Ichthys*²⁴, ten byl užíván ranými křesťany v dobách jejich perzekuce Římany jakožto tajné heslo. Používali rybí značku k označení míst k setkání, nebo k diferenciaci spojenců od nepřátel.²⁵

Symbolika zvířete je většinou osvětlena až v souboru vzájemných vztahů prvků v kompozičnímu celku, objasňuje a umocňuje svou funkci teprve, když je zvíře spojeno s předměty, či s jinou zvířenou. Například delfín je vnímán jako král ryb, často byl zdoben korunou. Pokud je osazen trojzubcem, či kotvou, má tento motiv připomenout kříž, která je ve spojitosti s Kristem.²⁶ Do jednoho díla se k sobě i protiklady zlo – dobro atd. Zvířata jsou také spojována s lidskými emocemi a vlastnostmi. Ochranářská tzv. apotropaická funkce tvorů přetrvává v podobě chrličů na gotických sakrálních stavbách. Zpodobnění koně, lva, orla je také zastoupeno v heraldických symbolech aristokratů.

Díky multikulturnímu počátku křesťanské společnosti je přejat zvířetník, který již byl ustálen na 12 znamení. Křesťané tento počet stavěli do paralely k 12 apoštolům.²⁷ Jsou používána i zvířata fantaskní, známé z dob minulých a z východních kultur, jakými jsou jednorožec, fénix, siréna a další řada rozličných monster. O nich se psaly spisy jako *Liber de natura rerum a Apiarus* od Tomáše z Cantimpré, či různé bestiáře, ve kterých jsou fantaskní bytosti zachyceny prostřednictvím iluminace.

*Byl vysloven předpoklad, že románská monstra mají vážný charakter, na rozdíl od gotických, která mají podobu humornější.*²⁸

Zvířata ve formě monstrózních bytostí zastupují ztělesnění zlých a d'ábelských činů. Monstra se stavily do souvislosti s apokalypsou, byly d'áblovou alegorií. Tyto tendence byly časté zejména ke konci středověku, kde monstrem a d'ábel téměř splynuli v jedno. Ve středověku je člověk chápán jako vládce pozemského světa a zvíře je mu podružené a podřízené.²⁹ Církev ze svého monopolního postavení může jako jediná zprostředkovat spásu a kontakt s vyšší mocí. Percepce přírody jakožto magické síly se zamítá, inklinuje se spíše k jejímu mechanickému vnímání a užitkové funkci.

²⁴ Ichthys (ΙΧΘΥΣ), je v řečtině výraz pro rybu. Je znám také pod přezdívkou „Ježíšova ryba“.

²⁵ COFFMAN, Elisha. What is the origin of the Christian fish symbol? Christianity Today: Christian History [online]. 2008, , 1 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.christianitytoday.com/history/2008/august/what-is-origin-of-christian-fish-symbol.html>

²⁶ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

²⁷ HONZÍK Lumír. Zodiak, zvěrokruh, zvířetník. Hvězdárna Plzeň [online]. 2012 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.hvezdarnaplzen.cz/2012/07/04/minislovnicek-zodiak-zverokruh-zviretnik/>

²⁸ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

²⁹ ROYT, Jan a Hana ŠEDINOVÁ. Slovník symbolů: kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0740-5.

2.4 Novověk

Období renesance se nese v duchu humanismu a obrací pozornost na věci lidské a pozemské od bezmezné pozornosti k věcem nebeským, jak tomu bylo ve středověku. Svou pozornost od boha neodklání, navrácí se však zpět k antice a nevnímá život pouze jako přípravu na nebeskou věčnost. Člověk je sice chápán jakožto míra všech hodnot, není však vnímán jako střed vesmíru, nelze proto humanismus uvádět do přímé souvislosti s později vzniklým antropocentrismem, který je ve svých tezích značně neohleduplnější vůči přírodě.³⁰ Myšlenky vycházející z humanismu neměli v zájmu přírodu vykořisťovat, učí respektu, vedou k cestě sebeuvědomění, obdivují ideál krásy. I na zvíře je pohlíženo s určitou úctou a obdivem k jeho ušlechtilosti a přirozené kráse. Renesanční umělci neupřednostňují vnitřní zážitky, staví ve svém projevu na pozorování skutečnosti.

Nové vědecké zoologické studie, cestování a objevy nového kontinentu se zasadily o další rozvoj v zobrazování fauny. Z Ameriky se importovaly Evropanům dosud neznámé druhy. Díky vědeckému zájmu nově vznikají zoologické ilustrace zvířeny. Dobová encyklopedie *Historia animalium* (1551–1587) obsahovala 1200 dřevorytů ryb, ptáků ale i monstrózních a fantaskních zvířat.³¹ Inovativní grafické techniky dopomohly novým přístupům k umění. Stejně jako Gutenbergův knihtisk, umožnil dřevoryt masovou produkci děl.

Známou a velmi působivou rytinou renesančního mistra Albrechta Dürera, je *Indický nosorožec* z roku 1515, kterého se za jeho života prodalo 4000-5000 tisků.³² Zajímavé je, že Dürer živého nosorožce nikdy neviděl. Dostala se mu do rukou pouze skica nosorožce a on jej poté na jejím základě ztvárnil.³³ Na tomto díle je pozoruhodné, že ačkoliv se jeví velmi realisticky, není založeno na pozorování skutečnosti, Dürer tak byl pravděpodobně nucen si některé prvky domyslet, tím toto dílo nikterak nedegraduje, ba naopak je touto skutečností zhodnoceno.

Zvíře bylo pro renesanční umělce jednak návratem k motivům klasického antického díla, jednak také vnímali faunu jakožto význačný studijní objekt. Velikáni renesance jako např. Leonardo Da Vinci prováděli důkladné anatomické studie, včetně zvířecí.³⁴ Snaha o zachycení linií a tvarů zvířeny je značná ze studií, přípravných kreseb a následně z realizací – např. z jezdeckých pomníků. Kůň byl vnímán jako ideál vitality a snaha o zachycení jeho pohybu otevírá cestu dynamické formě barokního zpracování tohoto zvířete (vlající hříva, tělo v pohybu...).

³⁰ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

³¹ tamtéž

³² Durer's 'Rhinoceros'. A history of the world [online]. Spojené Království: BBC, The British Museum, 2001 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/ahistoryoftheworld/objects/OeHcrXb8RuqIEVYKkExljg>

³³ tamtéž

³⁴ CHÂTELET, Alberta. Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-936-0.

V době manýrismu byly poznatky o zvířatech často dávány do spojitosti s lidským temperamentem a chováním. Hledala se příbuznost mezi některými vlastnostmi zvířat a lidí. Inspirací byly již zmíněny *Ovidiovy proměny*.

Epocha baroka se navrácí k duchovnímu životu, soustředí se na náboženské motivy, interpretuje se však i antická mytologie, můžeme tedy v dílech opět spatřit různá bájná monstra jako např. Medúzu, Fauna atd. Animální téma má v barokním období zejména funkci atributu, ty postupem nabývají na ustálenosti. Například pes je atributem svatého Roha a lovců sv. Eustacha a sv. Vendelína. Barevnost zvířeny pak může představovat různý výklad. Pokud má již uvedený pes bílou barvu je znakem věrnosti po boku alegorie Víry. Když má ovšem barvu černou, doprovází postavu Nenávisti, Zlosti či Lakomství³⁵ – jak je tomu kupříkladu na stejnojmenné plastice *Lakomství* od Matyáše Bernarda Brauna. Obecně má barokní dílo dynamické znaky, individualitu, smysl pro dramaturgii, naturalismus a využívá kontrastu světla a stínu.

V 17. století vlastnila řada královských dvorů exotická zvířata, možnost jejich pozorování byla pro umělce důležitým zdrojem nových poznatků. Po úmrtí zvěře bylo tělo využíváno jako studijní předmět, nebo se vypreparovalo.³⁶ Vědecké poznatky stále více ovlivňují animalistické náměty, roste zájem o zkoumání jednotlivých druhů fauny. Prostřednictvím nového vynálezu – mikroskopu byl objeven okem neviditelný svět mikroorganismů. Holanďan Anton van Leeuwenhoek se zasadil o první biologické poznatky z této sféry, právě on objevil a popsal bakterie a kvasinky,³⁷ tehdy dosud neznámé organismy. Zkoumal také drobný hmyz, který pod drobnohledem ukázal svou nesmírnou krásu ve strukturách křídel a povrchu těla hmyzu.

Dílo rokoka bylo převážně orientováno na portréty, předměty pro panovníky a šlechtu, vesnické výjevy. Trendem se stává umění orientu, požitek a erotika. Zvíře je často zpracované v loveckém zátiší, vojenských scénériích a v motivech lovu, který sloužil jako forma zábavy pro zámožnou vrstvu. Poměrně citlivě zachytil mrtvou zvěř například J.B.S.Chardin v *Zátiší se zvěřinou*, kde umělec vzdává hold „rituální oběti“ která zemřela v náš prospěch, abychom mohli jíst.³⁸ Na lovecké scénérie se specializoval Francois Desportes, jenž ztvárnil nespočet loveckých psů a ulovené zvěře.

Trofeje ve formě rohů, lebek a kožešin zvířat byly běžnou výzdobou panských sídel a jejich exotičnost a mnohočetnost byla výsadou zejména pro majetné. Tyto neblahé praktiky se bohužel neobjevují pouze v tomto období.

³⁵ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

³⁶ tamtéž

³⁷ TESAŘ, J a V BEDNÁŘ. Mikroskop včera a dnes a jeho využití ve fyzikálním praktiku. In: Souhrnný sborník VNUF [online]. 2012 [cit. 2017-03-24].

³⁸ CHÂTELET, Alberta. Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-936-0.

Již filozofie Reného Descarta (1596-1650) by se dala považovat za předzvěst izolace lidského světa od světa zvířat. V jeho myšlenkách odlučuje fyzickou sféru od spirituální, přičemž tělo zvířeny bylo omezeno na nástroj produkce, protože údajně postrádalo duchovní sféru.³⁹ Příroda se s rostoucími hospodářskými potřebami a podmínkami postupně stávala potencionálním artiklem. Díky tomuto vývoji byla o to více později přijímána myšlenka Jeana-Jacquesa Rousseaua (1712-1778), který volal po návratu k přírodě a byl přesvědčen, že člověk zkažen civilizací je v podstatě „pokažené zvíře“.⁴⁰

S postupnou kolonizací roste zájem o exotickou faunu a flóru, objevují se myšlenky útěku od civilizace a k opětovnému sepjetí s přírodou. Na druhou stranu s rozmáhajícím se osídlováním a osvícenstvím roste potřeba po přírodních zdrojích, postupný technický vývoj tak předznamenává globalizaci a nadchází tzv. Průmyslová revoluce, která během jednoho století (18–19 st.) výrazně promění svět a pozmění i vztah světa lidského a zvířecího. Rodila se i víra v přirozenost, která položila základy pro nadcházející tendence romantismu, jehož náladovost dala život dalším kompozicím s animalistickým námětem.

2.5 19.století

V romantismu mělo zvíře spíše funkci doprovodného postavení a pouze umocňovalo obsahový význam díla.⁴¹ Můžeme spatřit boje exotických zvířat mezi sebou i s člověkem v okamžiku napětí svalů. Kupříkladu v zápasu šelem s krotitelem. Častý je také motiv koně, který je zobrazován jako zkrocený naturální temperament v rukou jezdce, jenž je vnímán jako romantický hrdina.

19. století je příznačné nárůstem industrializace a koncentrací agrární produkce. Vlivem těchto inovací se ještě patrněji vytrácí afinita a úcta ke zvířeti, jenž byla po staletí součástí selského života. Zpočátku je zvíře využíváno jako stroj, poté se transformuje v určitý předmět, surovinu a artikl průmyslové výroby. V epoše 19.století vzniká v Evropě řada moderních zoologických zahrad,⁴² ty umožňují široké veřejnosti spatřit exotickou zvěř, která už není určena pouze pro oko panského dvora. I přes určitou etickou spornost, daly zoologické zahrady možnost umělcům nazírat na různé druhy fauny a dodaly inspiraci pro jejich tvorbu.

V Anglii je roku 1824 ustanovena první organizace na ochranu zvířat, r.1837 pak vzniká ve Stuttgartu. Pomalu se tak začíná uplatňovat legislativní protekce fauny.

³⁹ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

⁴⁰ tamtéž

⁴¹ CHÂTELET, Alberta. Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-936-0.

⁴² Zoological park. National Geographic [online]. USA: National Geographic, neuveden [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/zoo/>

Dále je pro pohled na zvíře důležitá např. evoluční teorie od Charlese Darwina (1809-1882), či teze Fridricha Nietzscheho (1844-1900) které se nesou v duchu etického nazírání na přírodu a stovky dalších prací, které byly sepsány v průběhu doby.

Za všechny vědecké přínosy ještě dodejme první veřejnou prezentaci a popis objevených fosilií dinosaura v roce 1824,⁴³ jenž započaly proces nového vědění o pradávných živočiších. Ať je dnes námět dinosaurů jakkoli zprofanován populární kulturou, nelze ho na tento úkor zdiskreditovávat, jelikož jejich vzezření jistě přineslo nové možnosti ve zobrazování a může i dnes zůstat vděčným námětem, stejně jako jakékoliv zvíře.

Francouzští animalisté vnímali zvíře jako východisko pro své umělecké práce, Barbizonská škola ve svých nestrojených scénériích ponechává zvíře v opravdovém zachycení, stává se tak často ústředním motivem. Secese nesoucí se zejména v duchu linie a ornamentu, hledá dekór v přírodních tvarech. Zpodobňují se zejména křivky labutí, pávů, ryb a ptáků, ale také linie hmyzu, jak můžeme pozorovat například na krásných špercích Reného Laliqua s motivem vážky či brouků.

Jak již z názvu vypovídá, symbolismus využíval ve své snaze zobrazit nezobrazitelné výhradně symbolů, mezi nimi nalezneme i ty animální, kdy se zvíře dostává do mnoha různých metaforických rovin. Na jednom z nejznámějších děl Fernanda Khnopffa *Sfinx* (1896)⁴⁴ můžeme spatřit sfingu s gepardím tělem, jenž svoji lidskou hlavu otírá o postavu muže po levici. Tuto bytost bychom si mohli interpretovat jako symbol záhadnosti, či jako určité ztělesnění umění, jenž se lísá k samotnému autorovi. Obraz Arnolda Böcklina *Kentauroví boj* z r.1873 reflektuje proniknutí Darwinovy ideje do umění. Tím způsobem, že se koncentruje na samotné kentaury a symboliku jejich zápasu staví do paralely s bojem o život obecně⁴⁵, dílo tak nabývá na přesvědčivosti. Postrádá tak epiku mytologického výjevu, tendence klasicistního formalismu, který byl v mnohém odtržený od opravdovosti.

2.6 Od 20. století po současnost

Století dvacáté přineslo do umění nový a proměnlivý vývoj v podobě velkého počtu nových směrů. Vzhledem k jejich pluralitě, není nutné všechny uvádět a analyzovat. Důležité je, že se tyto směry zasadili o nové zobrazovací formy a prostředky. Zoomorfní tvary se stylizují, geometrizují až zabstraktňují. Přichází nové přístupy k umění jako jsou např. Land-art, který se k přírodě navrácí a přímo s ní pracuje, konceptuální umění, které může vést k dalšímu myšlenkovému pojetí fauny. V umění se pracuje s tělem jako takovým, včetně toho zvířecího. Ať živá, či vypreparovaná zvířena pak může být předložena jako ready-made, součást prostorové instalace, nebo jako artefakt.

⁴³ SUCHA, Vladimír. 185 let dinosaurů paleontologie [online]. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <https://dinosaurusblog.com/768006-185-let-dinosauri-paleontologie/>

⁴⁴ CHÂTELET, Alberta. Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-936-0.

⁴⁵ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

Umělci tehdy nové generace pracují s technikami jako jsou fotografie, koláž, asambláž atd. Ty samozřejmě dodali nové možnosti v animalistickém námětu, ten však povětšinou nebyl nosným prvkem těchto směrů.

Tyto prostředky se používají dodnes, do současného umění však ještě značněji proniká technika, zvíře tak může být součástí multimediálního projektu, či se ocitnout na pomezí virtuální reality, která se stává součástí našeho světa. Existují i hraniční směry jako BioArt, ten pomocí modifikace a práce s živými organismy utváří umělecké kompozice v podobě transgenních děl. Ty vznikají za pomoci nových vědeckých postupů (klonování, genetické inženýrství...).

Performance a happeningy dnes často upozorňují na problematiku zacházení s živými tvory a jejich využívání v globalizované společnosti prostřednictvím uměleckého představení. Vznikají díla, na kterých si člověk zaměňuje roli se zvířetem v průmyslovém procesu. Tyto zpravidla explicitní a satirické zobrazení mají upozornit na reálné podmínky ve velkochovech a jsou mnohdy kontroverzní např. protože staví lidské dítě do pozice telete. V dnešním umění, ale i společnosti se zvíře stalo symbolem obav i obdivu, ale především předmětem soucitu a určitou reflexí existenciální úzkosti.⁴⁶

Soudobé vnímání zvířete je komplikované, jako doba samotná. Vztah k fauně se vyvinul k distanci a chápání přírody je založeno na definicích a exaktním vědění. Ty však i v mnohém přispívají k objektivnímu poznání, pochopení zvířecí říše a vedou tak k úsilí o zachování globálního životního prostředí. Ohrožené druhy jsou chráněny, do povědomí se dostává problematika ekologie atd. Paradoxní role zvířete se v dnešní (zejména západní) společnosti prakticky segregovala na dvě pojetí: na zvíře lidské – tj. domácí mazlíček, který se v extrémních případech považuje za dítě a na produkt – tzn. zvíře hospodářské, potažmo balené maso, které konzumujeme a vnímáme jako určitý druh zboží. V takovémto rozčlenění se pak promítá jisté pokrytectví a apatie, mnohdy příznačná pro dnešní společnost.

Těžko definovat, jakými postupy dnes dopomoci k afinitě světa zvířecího a lidského. John Berger v tezi *Proč se dívat na zvíře?* odmítá exkluzi zvířat z lidské společnosti a zmiňuje důležitost chápání zvířete jako součásti přirozeného života, jak tomu bylo dříve v rolnických společenstvích, kde zvíře poskytovalo užitek, ale byly respektovány jeho potřeby a hodnota.⁴⁷ I přes anatomickou a inteligenční diferenci jsou zvířata neustále v blízkosti našeho bytí a zasahují do něj. Všechno dnešní vědění, nám nepomáhá porozumět zvířeti lépe, než tomu bylo právě v době úzkého vztahu a v existenční závislosti na zvířeti, právě z těchto skutečností se vyvinula řada rozdílných přístupů a interpretací animalistické tematiky.

⁴⁶ BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1

⁴⁷ BERGER, John. O pohledu. Praha: Agite/Fra, 2009. Edice vizuální teorie. ISBN 978-80-86603-81-0.

3.0 Inspirační zdroje

3.1 Didaktické projekty a literatura.

V České republice existuje řada kvalitních didaktických a artefietických publikací a renomovaných osobností,⁴⁸ které jsou pro výtvarně-pedagogickou práci dobrou inspirací. Pro pedagoga je jistě žádoucí mít o těchto knihách alespoň elementární přehled. Pro mou výtvarně-výchovnou práci jsou také jistě přínosné, nicméně tyto postupy z knih jsem doposud neaplikoval a v rámci svých dispozic jsem usiloval o koncipování vlastních projektů, jakým je právě 150 zvířat.

V dnešním počtu již vzniklých děl a projektů je téměř nemožné přijít s absolutní prvotinou,⁴⁹ to ovšem také není a nikdy nebylo cílem této výtvarně-edukativní řady.⁵⁰ I přes určité (níže uvedené) analogie s jinými projekty, které se mi podařilo nalézt, musím podotknout, že jsem se doposud nesetkal s koncepcí, jaká je v první části projektu 150 zvířat, a to ne ve stylu zobrazování zvířete, nýbrž ve smyslu vlastní participace pedagoga v rámci splnutí s dětskými pracemi v celek.⁵¹ Toto prohlášení není míněno nikterak egocentricky, v žádném případě netvrdím, že podobná myšlenka nebyla nikdy realizována. Pouze podotýkám, že jsem zatím s podobným postupem nesetkal.

3.2 Analogie s projekty Karly Cikánové.

Námět zvířete se v didaktických projektech objevuje hojně. Za všechny zmiňme obsah z publikací Věry Roeselové⁵² a z knih pražské didaktičky Karly Cikánové. Ve svazcích druhé jmenované však vznikly díla s podobným obsahem, či postupy – jaké jsou zastoupeny v projektu 150 zvířat. Proto zde uvedu jejich příklad – předložím ukázky těchto prací, doplněné o komparaci s vlastní praktickou prací.

⁴⁸ Např. Karla Ciganová, Věra Roeselová, Petr Exler, Hana Stehlíková-Babyrádová, Hana Dvořáková, Jan Slavík, Igor Zhoř, , Pavel Šamšula a řada dalších.

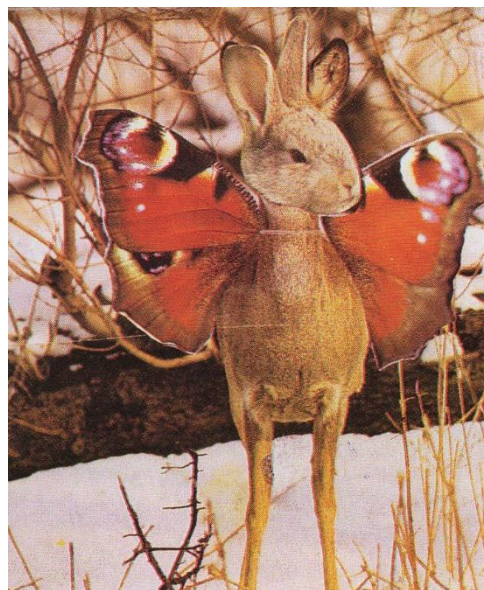
⁴⁹ Za absolutní prvotinou bychom teoreticky mohli pokládat jakékoliv dílo, které není technickou reprodukcí. Jelikož každé dítě, každý jedinec tvoří unikátní dílo (i když třeba nakreslí strom), protože pojetí stromu obohatí o svoje provedení, které je ve své podstatě mnohdy jedinečné.

⁵⁰ Neboť si klade jiné priority a nekoncentruje se na stylizovaně-iniciované hledání inovace.

⁵¹ Viz. strana 20

⁵² ROSELOVÁ, Věra. Námět ve výtvarné výchově. Upr. vyd. Praha: Sarah, 2000. ISBN 80-902-267-4-4.
ROSELOVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, c1997. ISBN 80-902267-2-8.

V knize *Kreslete si s námi* jsou následující fotomontáže zajíce, ten je vybaven křídly, paroží, či delšími nohama, aby se mohl v přírodě lépe bránit proti predátorům, včetně těch lidských. Děti tak projeví sympatie k pronásledovanému živočišnému druhu.⁵³

Obr. 1, 2: Fotomontáže aneb co jsme vymysleli, aby zajíc mohl uletět, Cikánová Karla, *Kreslete si s námi*

Tyto metody se aplikují i v druhé části projektu 150 zvířat. Ty však vznikali za pomoci počítačového softwaru, nikoliv xerokopií.⁵⁴ Princip je ale ve své podstatě obdobný. Pro příklad uvedu fotomontáž zebry s paroží a křídly. Obohacením o tyto prvky je zebra také schopna lepší rezistence vůči predátorovi.

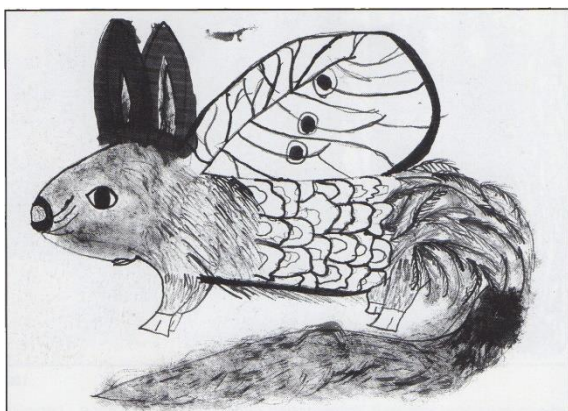

Obr. 3: Okřídlený zebrojelen, 150 zvířat,
Kotulová Adriana, 14 let

⁵³ CIKÁNOVÁ, Karla. *Kreslete si s námi*. Praha: Aventinum, 1992. ISBN 80-85277-79-4.

⁵⁴ V knize není uvedeno. Soudě tak podle doby vzniku knihy (r.1992) a vzhledu fotomontáže.

Dále vznikají obdobné kombinace v kresebné technice v sérii *Fantastická zoo*, imaginární tvorové zde mají základ v reálné fauně, jak je patrné i z jejich názvů.

Obr. 4: Veverka motýlí,
Cikánová Karla, Kreslete si s námi

Obr. 5: Velbloud chobotnatý,
Cikánová Karla, Kreslete si s námi

Publikace *Tužkou, štětcem nebo myší* obsahuje jedno dílo, které je svým pojetím blíže třetí části mé praktické práce.⁵⁵ Zejména ve svém názvu *Ploutvokřídlec ostrozubý*, který je více oproštěn od vztahu na již existujícího živočicha. Malý autor tohoto díla čerpal inspiraci v atlase ryb.⁵⁶ Neodkazuje se tak výlučně na vlastní imaginaci, jak je tomu v třetí etapě našeho projektu.

Obr. 6: Ploutvokřídlec ostrozubý, Cikánová Karla, *Tužkou, štětcem nebo myší*

⁵⁵ Viz str. 25

⁵⁶ CIKÁNOVÁ, Karla. *Tužkou, štětcem nebo myší*. V Praze: Aventinum, 1998. ISBN 80-7151-031-9.

3.3 Zvířecí hybridi

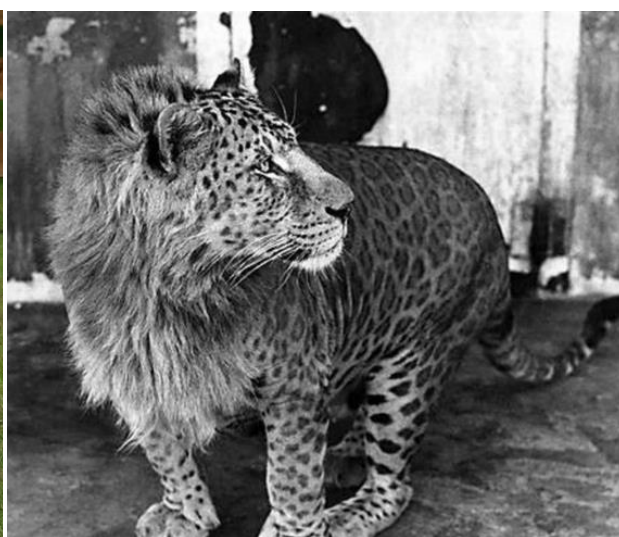
Je evidentní, že inspirace pro tento projekt má základ v království fauny. V průběhu vzniku praktické práce, jsem častokrát využíval atlasů zvířat a internetové databáze obrazové dokumentace živočichů, jak pro své účely, tak pro ukázky a jako občasnou oporu pro žáky.

Pro bližší seznámení s prací uvedu konkrétní případ tzv. zvířecích hybridů. Právě tyto tvorové mi během procesu tvorby sloužili jako demonstrace, čeho je příroda a zejména nynější člověk schopen. Hybridy jsou totiž povětšinou stvořeni za pomoci mezdruhového páření, uměle iniciovaného člověkem. Asi nejznámějším a často jediným známým příkladem je mezek (samec koně / samice osla). Existují ale i typy, které vznikly přirozenou cestou kupříkladu tzv. kojovlk, kříženec vlka a kojota, který žije v oblasti Severní Ameriky.⁵⁷

Takovýchto případů hybridních zvířat je celá řada, jejich podoba se často jeví jako nereálná a při pohledu na fotografii by se mohlo zdát, že jde o digitální úpravu. Ve skutečnosti jsou přiložené obrázky autentické a při procesu umělecké transformace zvířat nám pak mohou dopomoci k lepšímu ztvárnění imaginárních zvířat.

Obr. 7: Zebroid (zebra / kůň)

Obr. 8: Leopon (leopard / lev)

V průběhu tvorby jsme s žáky také nazírali na případy zvířecí polycefalie⁵⁸ – tzn. na dvouhlavá zvířata, která jsou kuriozitami přírody. Tyto případy nás obohatily o lepší představu a potenciál, jak bychom mohli zobrazit imaginární zvíře s více hlavami.

⁵⁷ Zvířecí hybridy jsou většinou dílem člověka. Umí je ale i příroda. National Geographic Česko [online]. 2012 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/zvireci-hybridy-jsou-vetsinou-dilem-cloveka-umi-je-ale-i-priroda.html>

⁵⁸ Dvouhlavá zvířata jsou děsivý omyl přírody. Podívejte se na největší sbírku světa. National Geographic Česko [online]. 2012 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/dvouhlava-zvirata-jsou-desivy-omyl-prirody-podivejte-se-na-nejvetsi-sbirku-sveta.html>

4. 150 zvířat

4.1 Předmluva k praktické práci

Praktická práce má formu výtvarně-výchovného, potažmo výtvarně-edukativního projektu. Ten vznikl společně s žáky Základní umělecké školy v Němčicích nad Hanou, kde pracuji jako externí pedagog. Celkem se na tomto díle participovalo 60 dětí, které společně se mnou, vytvořily soubor sto padesáti výtvarných děl s animalistickým námětem. Z této skutečnosti vyplývá název samotného projektu tj. 150 zvířat. V tomto součtu se poté nachází 52 prací, které vznikly mou rukou, zbylých 98 pak zpracovali žáci pod mým pedagogickým vedením. Práce vznikala na půdě ZUŠ v učebně výtvarné výchovy, ta disponuje ideálním vybavením, materiálem, technikou a zázemím potřebným pro realizaci projektu.

Počet 150 děl byl předem stanoven a jeho struktura je následovná:

- I. 100 převážně maleb padesáti existujících zvířat.
- II. 25 digitálních grafik fantaskní zvěře složené z reálných animálních prvků.
- III. 25 různých výtvarných technik zcela imaginárních, autorských živočichů.

Jednotlivé části budou analyzovány v následujících kapitolách. Předem je však nezbytné zmínit, že tyto tři řady utváří jednotný kompaktní celek. Soubory mají kontinuální návaznost, postupně se osvobozují od podoby reálné fauny a graduje v nich odkaz na vlastní fantazii. I přes různé výtvarné prostředky, podoby tvorů a rukopisy autorů, jsou jednotlivé části uceleny v námětu i v koncepci procesu tvorby. Dohromady pak mají funkci kohezivního díla.

Jak již bylo zmíněno, řady byly tvořeny různými výtvarnými technikami a jejich rozmanitost má několik opodstatnění. Díla se díky tomu stávají nejen pestřejšími a zajímavějšími na pohled, ale jsou i obohaceny o další možnosti uměleckého vyjadřování v procesu výtvarné tvorby. Benefitem různosti médií je také seznámení žáka s novými přístupy,⁵⁹ v případě že je již z minulosti zná, jejich procvičení, či zdokonalení. Rozličné techniky také umožňují větší prostor pro uměleckou svobodu a rozvoj kreativity, který je v této práci stěžejní.

Formát je unifikovaný na čtverec. Tento tvar byl zvolen kvůli jeho identickým mírám, které poskytují stejný prostor pro komponování do šířky i výšky,⁶⁰ díky tomu je „spravedlivý“ při zobrazení žirafy i krokodýla z profilu, aniž by narušil jednotný vizuální styl.⁶¹

⁵⁹ Novými přístupy nemíním pastelky, či prostředky, s nimiž má většina dětí zkušenost, ale takové, které nemusí znát – jako např. počítačovou, nebo řemeslnou grafiku (linoryt, suchá jehla).

⁶⁰ Čtverec je také považován za klidný formát, hypoteticky by tak mohl mít funkci uvolnění (při tvorbě).

⁶¹ Žirafa je uvedena jako příklad, kvůli její dlouhé tělesné konstituci, která sahá do výšky. Krokodýl je také velmi dlouhý, ale je plazem, který je blízko zemi, tudíž jeho délka sahá do šířky. Kdybychom na místo čtverce zvolili

Rozměr podporuje eventuality pro svobodné zpracování kompozice, jelikož velikost ani umístění tvora ve formátu není striktně předepsáno. Každý čtverec má proporce 30×30 cm, které jsem shledal jako kompromisem mezi potřebným prostorem pro adekvátní realizaci⁶² a technickou stránkou celkové velikosti díla, v rámci následné manipulace, či instalace.

Mezi šedesáti zúčastněnými žáky je věkové rozmezí od 5 do 19 let. V projektu tak můžeme spatřit diverzitu děl a různé přístupy k uměleckému vyjadřování, často charakteristické k příslušnému věku autora.⁶³ Zásadní jsou také různorodé pojetí díla a osobní preference ve zobrazování, v kontextu individuality každého participovaného jedince. Při práci se také klade důraz na dialog s žáky o prožitcích z tvorby, kulturních souvislostech a o jiných tématech, i v těchto rozhovorech jsou patrné rozdílné pojetí tématu či předmětu zvířete. *Každý žák pak má vlastní jedinečnou osobní zkušenost tzn. osobitý prekoncept (před-porozumění) pro specifický koncept (tj. obsah, který je tématem dialogu).*⁶⁴

Důležité je také zmínit, že nejstarší participovaný žák trpí autismem. Jeho díla jsou pak velmi specifická, do jeho prací pronikají jeho osobní rituály⁶⁵ a po vizuální stránce neodpovídají jeho věku.⁶⁶ Mají v sobě však naprosto osobitou stopu, jeho umění tento projekt obohatilo o další ojedinělý způsob percepce živočichů i života. Mé zaměření není speciální pedagogika a nejsem tak kompetentní s tímto žákem odborně pracovat, musím však podotknout, že i přes individuální přístup, který tento autista potřebuje, není problém ho začlenit do kolektivu nepostižených jedinců a při výtvarném procesu působí šťastně a pracuje se zájmem.

např. formát A3, tento problém by šel jednoduše vyřešit rotací papíru o 90°, potom by však došlo k narušení jednoty formátu.

⁶² Adekvátní realizace ve smyslu: Odpovídající zamýšlené podobě práce, která souvisí s individuálním pojetím (dětí i mě) k vlastnímu dílu.

⁶³ Např. snaha o realistické zobrazení, rostoucí s věkem, dále rozdílné kompoziční prvky, technická znalost zobrazování, proměnné narativní a vizuální tendence atd.

⁶⁴ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. Dívej se, tvoř a povídej!: artefietika pro předškoláky a mladší školáky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0876-1.

⁶⁵ Kupříkladu jeden z jeho rituálů je hledání různých osob, i těch které jsou s ním ve stejné místnosti. Dotazuje se pak zdali „může najít“ např. některého žáka, který sedí u stejného stolu. Do svého díla pak vypisuje věty ve smyslu: *Musím najít Nelu, hledám Marka* atp. Tyto myšlenkové pochody jsou velmi specifické a tato práce nemá za cíl je podrobně analyzovat, je však zajímavé je okrajově zmínit.

⁶⁶ Viz. strana 28.

4.2 Didaktické aspekty

Zprvu je nutno uvést, proč jsem si pro bakalářskou práci zvolil formu didaktického projektu, namísto ryze vlastního souboru prací. Má to hned několik opodstatnění, které zde uvedu.

Tuto formu jsem volil s ohledem na mé studijní zaměření, které je sice v bakalářském programu orientováno na studium praktických výtvarných předmětů, zároveň je však doplněna o pedagogické moduly. Ukončení bakalářského studia tak vnímám, jako jakési přechodové stádium mezi studiem umění a pedagogiky, která je dominantou oboru magisterského. Z tohoto hlediska vychází i koncepce mé praktické práce, která se sice skládá z prací žáků, obsahuje však i padesát dva mých vlastních děl.

Také využívám příležitosti pozice učitele ve výtvarném oboru, seč můžu – kvůli pedagogické praxi, oportunitě získat nový pohled i zkušenosti a zejména kvůli tomu, že se mi dětské umění velmi zamlouvá a rád svoji práci obohatím o rozmanitý a (dle mého názoru) velmi působivý výtvarný projev žáků. Navíc se v takovém kolektivu stává výtvarný proces zajímavějším. Výstupy přispívají ke kulturnímu rozvoji žáků i pedagogů

Z mého stanoviska je ve výtvarně vzdělávacím procesu prioritou celkový výsledek, složený zejména z naplňujícího procesu tvoření pro obě strany a ponechání co největšímu prostoru pro narativní a kreativní hledisko díla a dětí. V rámci pedagogické supervize pak dítěti nabídnout dostatek východisek, naučit ho praktickým a technickým možnostem a následně ho pouze vést na cestě svobodného uměleckého projevu, snažit se mu dopomoci ke správnému, sebe-realizačnímu uměleckému vyjadřování, k rozvoji fantazie a osobnosti. Klást důraz na individuální výtvarný projev. Pevně věřím, že obdobná stanoviska má mnoho pedagogů.⁶⁷

⁶⁷ Tyto stanoviska měli cílové uplatnění v praktické práci 150 zvířat. Ve výtvarně-edukativním procesu zastávám funkci pedagoga teprve druhým rokem a mé stanoviska mohou některým zkušeným pedagogům vyznít jako utopická, nicméně obdobné postoje jsem doposud zastával při většině realizací a zatím se mi vždy osvědčili.

4.3 Animalistický námět v praktické práci.

Animalistický námět, zoomorfní tvary a jejich transformace jsou ústředním motivem této bakalářské práce. Námět pro uměleckou činnost (která obsahuje tvůrčí projev a vnímání)⁶⁸, je i přirozeným východiskem pro výtvarně výchovnou výuku. Tuto práci také provázela kolektivní reflexe nad zvířetem, společně s diskurzem o jeho vzhledu, životu a zejména o vztahu jaký k němu máme (děti a lidé obecně). Když retrospektivně sumarizujeme proběhlé dialogy, pak z nich zřetelně vyplývá, že žáci mají k zvířeti vztah pozitivní a v mnoha případech i úzký a emotivní. Většina z nich žije s domácím mazlíčkem v podobě kočky, psa, hlodavce, či plaze.⁶⁹ Poměrně početná skupina je dokonce v přímé blízkosti hospodářských zvířat,⁷⁰ jsou tak obohaceni o další možnosti percepce fauny.

Vzhled živočichů je pro ně poutavý, některé žáky dokonce fascinoval. Ztvárnění fauny a zejména pak té imaginární provázel značný entuziasmus, který mě zpočátku zaskočil a ve finále i dojal. Při nazírání na zvířenu jsme obdivovali její majestátnost, zázračné vzezření stvořené přírodou a obzvlášť jejich krásu, která se bezpochyby promítla do prací v projektu 150 zvířat.

Téma zvířete je ve své podstatě velmi vděčné a skýtá mnoho možností ve zpracování. Při volbě námětu jsem také částečně vycházel z vlastní dětské zkušenosti, kdy mě zpracování zvířat a zejména pak fantaskních bytostí nesmírně bavilo. Že toto zaujetí přetrvává do dnes, se v průběhu projektu pouze potvrdilo.

⁶⁸ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0876-1.

⁶⁹ Pro zajímavost uvedu příklad jedné žačky, která má neobyčejnou zálibu v želvách. Tyto plazy také chová a ve svých dílech je často zpodobňuje.

⁷⁰ Přítomnost hospodářských zvířat je častější (něž obvykle) díky tomu, že Němčice nad Hanou je maloměsto a žáci jsou povětšinou z přilehlých vsí.

4.1.1 První část – 100 existujících zvířat

Během prvního úseku praktické práce vzniklo sto kusů obrazů, na kterých je ztvárněno padesát existujících zvířat ze světa fauny. V tomto souboru je zastoupeno padesát žáků Základní umělecké školy, z nichž každý zpracoval jedno zvíře. Osobně jsem vytvořil každé zvíře ze seznamu o padesáti položkách, vždy v paralele s jednotlivým žákem.

Pro tento úsek jsem za dominantní prostředek zvolil techniku malby. Účastníci dostali natažené plátno a měli k dispozici různé druhy barev (olejové, akrylové, tuš), ale i dostatek jiných materiálů, poněvadž nebyli omezeni pouze na použití barvy, či na klasickou malbu štětcem. Žádoucí však bylo, aby se malířský prvek v díle jistým způsobem projevil např. v podkladu, či v koloritu. V souboru nalezneme i práce, které mají prvek kresebný, ^(o.9) asambláže, ^(o.10) origami ^(o.11) a jiné.⁷¹ Prioritou v těchto uměleckých pracích je vizuální rozmanitost a zejména pak důraz na volné a našemu záměru odpovídajícímu vyjádření.

Obr. 9: Zajíc,
Gabriela Klágová, 13 let

Obr. 10: Můra,
Lenka Kubová, 10 let

Obr. 11: Želva,
Vladimír Dostál, 12 let

Participant si v této fázi zvíře sami nezvolili, bylo jim přisouzeno prostřednictvím losu z klobouku, na základě předem vytvořeného seznamu. Důvod pro tento postup spočívá ve spravedlivosti principu náhody. Žáci tak nebyli postaveni do eventuálního konfliktu ve smyslu „boje“ o stejného živočicha. Zároveň se předešlo nadměrnému opakování zvířat, které by teoreticky mohlo nastat díky majoritní oblibě některých druhů. Tento los tak nabídl šanci obohatit autora o jiný pohled případně zájem o zvíře, které by možná nikdy pro zobrazení nezvolil.

⁷¹ Viz obrazová příloha.

Pozn. uvedené ukázky z projektu slouží jako konkrétní příklady, nejsou však často jediné ze série, ke kterým je popis relevantní.

V průběhu utváření maleb byla poskytnuta možnost obrazové opory v podobě fotografií a studií zobrazovaných živočichů a také příležitost přípravných kreseb. Těchto eventualit někteří žáci využili, zejména pokud je tížila nejistota ohledně vzezření živočicha, či oplývali ambicí na iluzivní způsob zobrazení. ^(0.12) Obrazových předloh jsem využil v několika případech i já. ^(0.13) V dílech je přítomna i (mnou záměrně iniciovaná) tendence oproštění se od předlohy a následná snaha o zobrazení zvířete na základě našich dosavadních vjemů a paměti – tzn. namalovat jej „z hlavy“ a bez předchozí přípravy rovnou na plátno. Tím se totiž zobrazení zvířete stává ještě osobitějším, ^(0.14) zajímavějším ^(0.15) a svým balancováním na pomezí reálného ^(0.16) a již polofantaskního ^(0.16) tvora otevírá cestu následným částem projektu.

Obr.12: Sova,
Denisa Jurdová, 13 let

Obr.13: Pásovec,
Jakub Dlabal

Obr. 14: Medvěd,
Alžběta Vránová, 11 let

Obr. 15: Pes,
Emílie Klevetová, 11 let

Obr. 16: Tukan,
Anna Zmidlochová, 15 let

Obr. 17: Nosorožec,
Lukáš Hlaváček, 6 let

V mých obrazech nebylo záměrem se od žákovských prací výrazně diferencovat, naopak bylo cílem spíše určité splynutí v harmonický celek, nicméně ne násilným způsobem, např. takovým, že bych své práce nepřirozeně stylizoval do dětské polohy, či nuceným potlačením výtvarného rukopisu, který by pak v počtu padesáti obrazů stejně nemohl být zcela latentním. Těmito tendencemi by pak u práce degradovali na autenticitě.

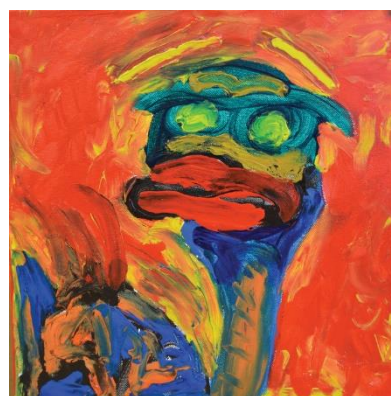
Ve snaze zachovat určitou vizuální rozmanitost, především pak pestrost v rámci procesu tvorby, jsem ke svým pěti desítkám pláten přistupoval různě. Má zvířata tak vznikala např. sprejováním přes šablonu v podobě obrysu, ^(o.18) využitím lepicí fólie a textového citoslovce, ^(o.19) či „regulérní“ malbou akrylovými barvami. ^(o.20) Musím však podotknout, že můj výtvarný projev ⁷² je celkově poměrně neunifikovaný, zejména proto, že mé preference v umění nespočívají v nuceném hledání originálního stylu a k tvorbě přistupuji různě, podle aktuální nálady, či zájmu.

Obr. 18: Sup,
Jakub Dlabal

Obr. 19: Tygr,
Jakub Dlabal

Obr. 20: Pštros,
Jakub Dlabal

Abych ve výtvorech předešel případné interferenci,⁷³ byť podvědomé, vypracoval jsem svá díla před žáky a prezentoval jim je až po dokončení jejich prací. Poté jsem dodatečně pozoroval některé vzniklé analogie i difference. Pro příklad uvedu obrazy ovci: ^(o.21,22) Tu svou jsem vytvořil za pomoci asambláže vlněné příze, která symbolizuje její tělo, tato jasná asociace nastala i u žákyně, která v rámci diskuze uvedla, že by svou ovci nejraději ztvárnila za pomoci stejného materiálu, bez povědomí o mé verzi tohoto dobytka. Samozřejmě jsem nic nenamíтал. V našich dílech jsou však i patrné rozlišnosti. Například – žačka hlavu a končetiny ovce domalovala, má varianta v tomto směru obsahuje více plastických prvků, také je antropomorfizována zejména díky osazení slunečními brýlemi. Další čistě náhodná analogie nastala kupříkladu v kompozici na malbách piraně. ^(o.23,24)

⁷² Ve svém díle čerpám částečně i z koncepce umění informelu, který mimo jiné považoval dětské kresby za vrchol bezprostřednosti a často je vystavoval.

⁷³ Ve smyslu ovlivňování (oboustranného), kvůli cílům zachovat co nejautentičtější výstupy.

Obr. 21: Ovce, Jakub Dlabal

Obr. 22: Ovce, Veronika Oulehlová, 12 let

Obr. 23: Piraňa, Jakub Dlabal

Obr. 24: Piraňa, Eva Nepeřená, 15 let

Z fakta, že tato série obsahuje padesát obrazů od padesáti různých autorů v paralele se stejným počtem od autora jednoho, vyplývá otázka: Jak zřetelně bude mé dílo, potažmo rukopis, či přístup identifikován v souboru sta zvířat? Odpověď na tuto otázku můžeme nalézt prostřednictvím pexesa, které vzniklo ze skenů obrazů a slouží jako určitá hra, jenž má simultánně funkci experimentu, ve smyslu určení divákovi schopnosti determinace děl žáků a mých. Z dosavadní proběhlé verifikace pak mohu říci, že při předložení pexesa – respektive kopií jedné stovky děl člověku, jenž nezná můj výtvarný projev a není specialistou v umělecké oblasti, je úspěšnost odhadu poměrně vysoká, u odborníka⁷⁴ pak téměř stoprocentní.

⁷⁴ Kupříkladu doc. Petr Jochman při pozorování maleb hrocha správně usoudil, že má verze je ta z ánfasu, a ne z profilu, to obhájil tím, že žák (13 let) by si pravděpodobně ke zobrazení takového živočicha zepředu neodhodlal, poněvadž by se obával případné nepřesvědčivosti ve zobrazení. Musím však podotknout, že jsou i případy, kde si (i mladší žák) ánfas zvolil a výsledek byl vizuálně velmi přitažlivý, volba tak záleží na individuálním přístupu v kontextu určité míry bezprostřednosti.

V závěru kapitoly zde (pro zajímavost textu) uvedu poměrně ironickou skutečnost, jenž nastala v souvislosti s díly nejstaršího (19 let) a nejmladšího (5 let) autora. Dalo by se předpokládat, že jejich výtvarné výstupy budou diametrálně odlišné, opak je však pravdou – tyto práce jsou si ve své podobě velmi blízké. ^(o.25,26) V kontextu je nutné opětovně uvést, že devatenáctiletý participant projektu trpí autismem.⁷⁵ Pozorovatelé díla, kteří nejsou obeznámeni se souvislostmi ohledně jeho osoby, často odhadují jeho výtvarné výstupy na dítěte předškolního věku, v kterém je právě pětiletý autor obdobného obrazu.

Obr. 25: Ježek, Adam Hradečný, 19 let

Obr. 26: Sup, Jan Langer, 5 let

⁷⁵ Viz str. 21.

4.1.2 Druhá část – 25 kombinovaných živočichů

V druhé fázi praktické práce se vytvořilo dvacet pět již fantaskních živočichů, pomocí kombinace fotografií různých reálných zástupců světa fauny. Jako prostředek pro tento segment bylo zvoleno digitální médium – počítačová grafika, je důležité tyto média do výuky začlenit, neboť nabízí nové možnosti ve zobrazování. Zároveň však obohacují děti a zejména pak pedagogy o nové přístupy a příležitost takzvaně „jít s dobou“, neboť současná éra je charakteristická právě využíváním počítačů a elektronických zařízení. Osobně pokládám za důležité, aby se pedagog určitým způsobem pokusil (v rámci svých možností) adaptovat a těmto technikám se záměrně nevyhýbal, ba naopak – využil jejich potencial a adekvátně ho aplikoval ve výtvarně-edukativním procesu.⁷⁶

Nicméně, v rámci výuky na základních uměleckých školách může nastat překážka v podobě nedostatku, či úplné absence potřebných dispozic pro realizaci tzn. počítačů, případně jiné elektroniky (např. fotoaparát, videokamera atd.).⁷⁷ Je tak příjemnou skutečností, že ZUŠ Němčice nad Hanou disponuje vhodně vybavenou počítačovou učebnou a tato část praktické práce se tak mohla na její půdě realizovat.

Kombinování živočichové vznikali prostřednictvím grafického editoru, využívající volně stažitelné internetové obrazové dokumentace. Žáci měli za úkol zvolit si minimálně dva živočichy, dle svého uvážení, a následně je v rozhraní softwaru zkombinovat. Při kreativním procesu bylo cílové přemýšlení o kompozici, poněvadž bylo potřebné zvolit snímky, které budou při následném sloučení v syntéze – kupříkladu při snímku těla z profilu správně vybrat snímek hlavy z profilu, ^(o.27) z poloprofilu ^(o.28) i z ánfasu. ^(o.29)

Obr. 27: Pštrosopávonečník
Marcela Arnoštová, 13 let

Obr. 28: Žralokopták
Eliška Rudyková, 14 let

Obr.29: Lachtanabrador,
Lucie Rubanová, 10 let

⁷⁶ Vyházím z předpokladu, že ne každý je znalý ve všech výtvarných technikách a ani netvrdím, že je to nezbytné. Jen podotýkám, že je žádoucí se během svého pedagogického působení o nových technikách a možnostech informovat a v rámci dispozic, objevovat jejich možnosti a zkoušet je aplikovat.

⁷⁷ V roce 2016 jsem se zúčastnil multimediálního kurzu v Praze, kde bylo několik desítek pedagogů z různých ZUŠ, z celé České Republiky. Z výpovědí zúčastněných vyplynulo, že velký počet těchto škol zatím nemá vhodné dispozice v podobě učebny, dostatku PC apod.

Stejně uvažování poté aplikovat v perspektivě, či ve sjednocení světelnosti prvků, aby byla fotomontáž jakožto celek vizuálně přesvědčivá. Fakt je, že tato problematika má v digitální sféře prostšího řešení než v klasické výtvarné tvorbě. Např. chromatická, či světelná aberace různých částí zvířat, se dá řešit za pomoci poměrně jednoduché korekce v softwarovém rozhraní. Obdobné postupy neminuly ani žáky, kteří tak byli obohaceni o nové technické znalosti, nicméně i tuto část projektu provázal rozhovor a reflexe nad zvířetem a také hypotézy ve stylu: Jak by se naše zvíře pohybovalo, čím by se živilo, kde by žilo, která jeho část by byla povahově dominantní, jestli by se vůbec projevovalo chování zvířat, ze kterých je složeno atd.

Za všechny díla zde uvedu dva zajímavé příklady. Prvním je grafika s názvem *Psolfín* ^(0.30) od žáčky, která ve fotomontáži použila autorský snímek svého jezevčíka, ve sloučení s delfinem. Dle jejích slov jsou právě delfini a tento pes jejími nejoblíbenějšími zvířaty a představa, že by došlo k jejich integraci je pro ni velmi atraktivní. Dalším zajímavým příkladem je pak tzv. *Gorilo-praso-rambo* ^(0.31) – práce žáka, jenž zkombinoval gorilu s prasetem a následně tohoto tvora obohatil o antropomorfní prvky příslušníka armády. Tento živočich pak bude mít čich prasete, statnost gorily a bude mít výbornou mušku – za pomoci těchto vlastností se tak stává jakýmsi humorným válečným hrdinou.

Obr. 30: Psolfín
Martina Gardavská, 12 let

Obr. 31: Gorilo-praso-rambo
Ondřej Šírek, 12 let

Obr.32: Opeřený Dinoklan
Jakub Dlabal

Této části projektu se zúčastnilo 24 žáků, kteří vytvořili po jednom živočichovi. Dvacátý pátý exemplář ^(0.27) jsem vytvořil já – vznikl předem a byl dětem předložen (včetně jeho postupu vzniku) a to zejména kvůli demonstraci technického postupu. Participantů byli ve věkovém rozmezí 9-17⁷⁸ let a bylo nutné k nim individuálně přistupovat, v rámci jejich dispozic příslušných věku. Během procesu tvorby jim byla poskytnuta možnost asistence, v případě technických obtíží souvisejících s realizací v grafickém editoru. Musím však podotknout, že si žáci počínali velmi zdatně, ⁷⁹ s ochotou naučit se novému a také oplývali značným zájmem při tvoření.

⁷⁸ Při nazírání na toto dílo tak musíme kontext věku zohledňovat a nezabývat se drobnými nedokonalostmi některých fotomontáží, na kterých jsem neprováděl žádné dodatečné korekce, abych zachoval jejich autenticitu, která má v rámci výpovědní hodnoty prací zásadnější význam.

⁷⁹ Viz. obrazová příloha

4.1.2 Třetí část – 25 fantaskních tvorů.

V třetí a současně poslední fázi praktické práce vznikl opět soubor o pětadvaceti dílech s animalistickým námětem, ten zde však má podobu ryze imaginárních a autorských živočichů. Ty jsme vytvořili společně s 24 žáky a každý jsme pak zastoupeni jedním fantaskním tvorem. V rámci kontinuity a postupného uvolňování didaktického projektu, se v této části odkazuje výhradně na vlastní představivost. Každý participant měl za úkol vymyslet si název pro fiktivní zvíře, jedinou podmínkou bylo, že nesmí přímo vycházet z již existujícího druhu.

Zúčastnili se žáci různých individualit, ve věkovém rozmezí 9–19 let, i v této části je patrná diference v přístupech nejen ke zobrazování, ale také ve volbách výtvarné techniky, která v této fázi byla koncipována jako volná/kombinovaná. Žáci tedy měli svobodnou volbu – byli pouze omezeni na vybavení učebny výtvarné výchovy, ta ovšem disponuje značně rozmanitým množstvím materiálu. Můžeme tak mezi pracemi nalézt grafické techniky jako je suchá jehla a linoryt, dále kresbu fixy, či pastelkami, malbu, asambláže a jiné. V průběhu procesu tvorby jsem žákům nabízel různé možnosti a alternativy,⁸⁰ společně jsme diskutovali nad specifikem určité techniky, abychom zvolili tu nejvhodnější pro zobrazení našeho smyšleného tvora a odpovídal tak co nejvíce naším záměrům.

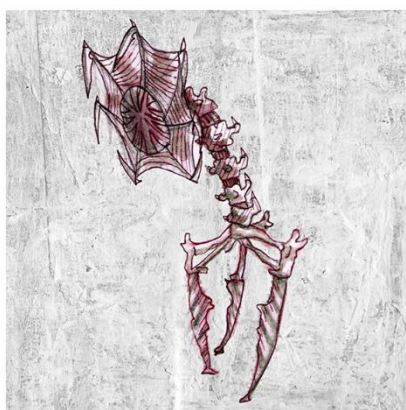
Participant (včetně mě) si název svého imaginárního živočicha napsali na papír, poté opět proběhlo losování. To však mělo od prvního úseku rozdílný charakter, jelikož účastníci byli o této skutečnosti záměrně informováni dodatečně – po vytvoření fiktivního pojmenování, navíc si losovali mezi svými smyšlenými zvířaty. Existovala možnost, že si vytáhnou právě svého tvora, ovšem ve většině případů se tak nestalo. Je tu příznačný princip náhody, který proces tvorby obohacuje o další zajímavosti a zábavné prvky. Dává také podněty k rozhovoru v rámci kolektivní výuky, poněvadž žáci, jenž si vylosovali spolužákovo zvíře mohou (ale nemusí) zjišťovat, jaké vlastnosti a rysy asi tvorovi zamýšlel původní autor.

Žákům byla poskytnuta výpomoc s technickou realizací (zejména v případě grafického tisku, přípravy matrice). Bylo žádoucí vytvořit si přípravné kresby, které jsme následně konzultovali, probíhal dialog a reflexe nad podobou našeho tvora, tím se položil základ pro následné vyprávění o imaginární zvířence.

⁸⁰ Musím se však přiznat, že jsem žáky v určitém měřítku odrazoval od použití pastelky, abych předešel jejich přílišnému zastoupení v dílech. Tyto nepatrné intervence probíhaly latentním způsobem, zejména tím, že jsem jim nabízel jiné alternativní výtvarné materiály. I přes tuto skutečnost můžeme v pracích pastelky nalézt, především proto, že svoboda ve volbě prostředků je prioritní a umožňuje žákovi (pro něj) nejvhodnějším způsobem tvořit.

Vytvořené vzezření a charakter fiktivních zvířat většinou reflektuje asociace s názvem, který byl žákům přisouzen losem. Např. *Salámovec Ušatý*⁸¹ je ztvárněn jako živočich, jenž připomíná salám s ušima. Mohli bychom tedy říci, že tvorové budou mít podobu, která je v přímě souvislosti s vlastním pojmenováním, ovšem v případě takového *Pašumedu*⁸² se tento princip obtížně uplatňuje, především díky absenci asociace na něco reálného. Participant si však s takovou (i jinou) problematikou počínali velmi zdatně.⁸³

Nosným prvkem této části projektu je narativní aspekt díla. Žáci si sepsali vlastní charakteristiku vytvořeného zvířete, tím se díla uvádí do dalších souvislostí a práce se tak dovršuje a stává se kompletní. Informace o autorském stvoření jsem zformuloval jako první a měla inspirativní, případně paradigmatickou funkci. Vytvořený popis jsem vedl ve volném stylu – aby se účastníci neostýchali popustit uzdu vlastní fantazie.

KOŠTOMIL PRUHOVANÝ
Jakub Dlabal

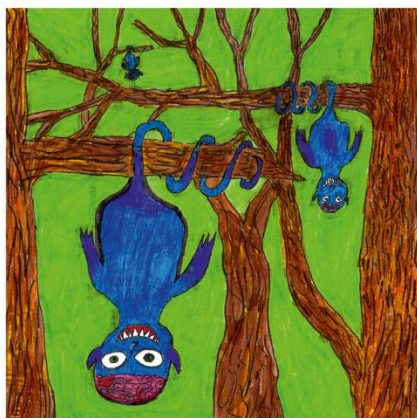
Živočich je doslova kost a kůže. Jeho tělo není z masa a on jej ani ke svému životu nepotřebuje, přesto že je dravec. Živí se totiž výhradně kostmi, neboť jeho tělo potřebuje vápník v nich obsažený. Vyhledává kostnaté oběti a podvyživené jedince. Ty nasaje obrovskou tlamou, stráví kosti a maso i s kůží vyplivne. Jeho nohy, které mu zároveň slouží k porcování a hrabání v zemi, mají pruhovaný vzor. Tvor je téměř slepý, orientuje se pomocí sonických vln a sluchu. Žije převážně pod zemí, kde si buduje svá doupata. Je postrachem hrobníků. Objevuje se jako škůdce na hřbitovech, kde se podkopává pod hroby a vyhledává kostěné ostatky.

Ke každému fantasknímu zástupci tak vznikl osobitý a velmi poutavý text, který zde uvedu v kompletní podobě a v původním znění, bez korekce slovosledu, či jiných intervencí – abych zachoval co největší autenticitu popisů. Tyto řádky totiž mají značnou relevanci k dílu a společně s obrazovými ukázkami reflektují aspekty, rozdílné přístupy žáků k tvorbě a zejména nesou výpovědní hodnotu této poslední části praktické práce.

⁸¹ Viz. str. 34

⁸² Viz. str. 37

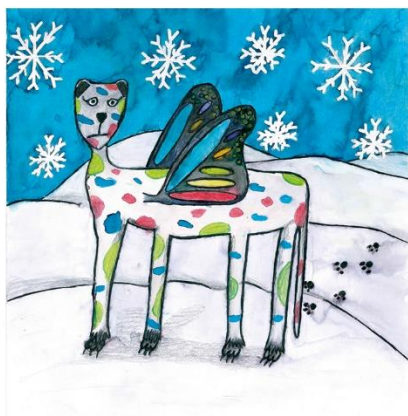
⁸³ Viz. ukázky děl na str. 33–38

MOZKOŠPLH STROMOVÝ

Tereza Kypastová 9 let

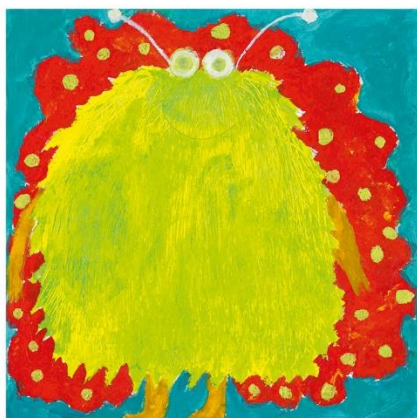
Mozkošplh bydlí v Amazonii v lese na stromě. Tam je zavěšený hlavou dolů. Je velmi tlustý a unášejí ho doslova malá křídélka. Má vykulené oči, kterými vidí vše. Živí se lidskými mozky a denně jich spořádá asi deset. Rozmnožuje se tak, že padá z nebe jako hvězda v noci za úplňku. Dožívá se tisíce let a nikdy nevyhyne. Má modrou kůži, odhalený mozek a ostré zuby.

TRDKA SIBIŘSKÁ

Monika Holubová 12 let

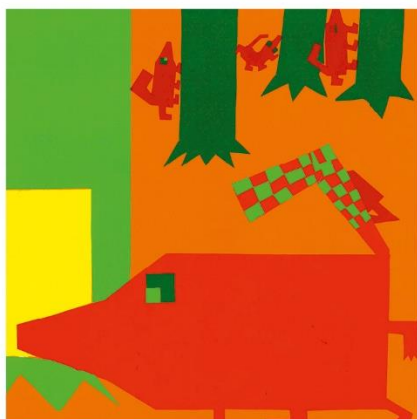
Už podle názvu poznáte, že toto zvíře žije na Sibiři. Živí se masem, a to převážně rybami. Do sněhu si vyhrabává noru, ve které spí a odpočívá. Spí asi 12 hodin denně. Kořist loví ve dne. Samci jsou samotáři, podílejí se jen na oplodnění samice, a tu, když porodí mláďata, opouštějí. Samice se tedy musí o mláďata postarat sama. Má velmi huňatou srst a silné drápy uzpůsobené k lovu.

BUBULE OBEČNÁ

Alžběta Vránová 11 let

Tento živočich žije převážně v hlubokých lesích. Živí se převážně bobulemi, jako například borůvkami, brusinkami a podobně. Zahrabává se do listů a tam přespí skoro celý den. Její denní dávka je asi tak 10 bobulí. Její ocas je podobný keři s bobulemi. Dožívá se 30 let. Na světě jich přebývá asi sto kusů. Žijí spárovaně. Každý rok samička naklade 2 - 3 vajíčka, na těchpak sedí samec a samička se stará o potravu. Chodí hledat bobule.

DAKOTEK ČTVERATÝ

Lucie Rubanová 10 let

Dakotrek čtveratý žije v zahradách s ovocnými stromy. Svými drápkami si vydlabává doupě ve stromě. Když má hlad, vyšplhá na svůj strom a sebere tam zhruba 10 listů a plod. Vráť se do doupěte, na zem položí část listů, na ně plod a začne po něm skákat. Pak přidá zbytek listů, uhněte z toho všeho kuličku, tu sní. Žije ve skupinách. Nejprve je 1 dakotek, ten si vybere strom podle toho, které ovoce mu chutná. Pak se k němu přidávají další, se stejnými chutěmi. Pokud však v okolí jeho stromu není žádný takový dakotek, utrhne si plod, plivne na něj, jeho sliny se vsáknou a asi po týdně plod křupne a vyleze z něj tolik dakotků, kolik je pecek v plodu. Dožívá se věku 30 let.

SALÁMOVEC UŠATÝ

Petr Šober 12 let

Žije v teplých oblastech. Připomíná ušaté kolečko salámu. Každé ucho má jinak velké a odlišné od ostatních. Živí se drobným hmyzem, dožívá se 30 let. Samička naklade larvy pod zemí, ty se zakuklí a vylihnou se dospělý jedinec. V ohrožení se schová do křoví.

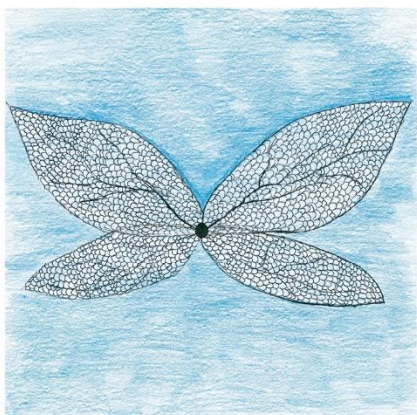
Pohybuje se pomocí svých uší. Pozor by si měli dávat lidé, aby si ho se salámem nespletli, protože vyvolává zvracení.

OSMINOH ŽLUTOKŘÍDLÝ

Martina Gardavská 12 let

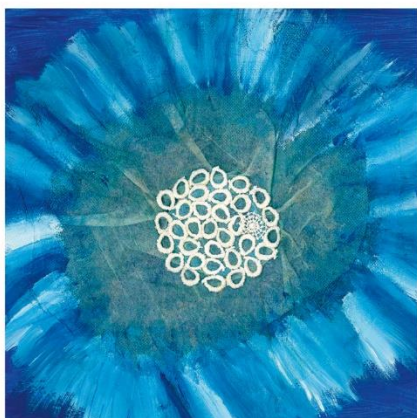
Osmínoh žlutokřídý je aktivní převážně v noci. Živí se hmyzem, takže je vlastně kanibal. Rozmnožuje se tak, že si do uválené kuličky z nestrávených brouků naklade vajíčka. Z něj se pak vylihnou již dospělý jedinec. Dožívají se 20 let. Celý život se přesouvá pomocí svých žlutých křídel. Díky velikým očím vidí ve tmě. Žije v duze, takže je to duhozemšťan. Objeven byl pouhou náhodou.

TITĚRA BLANOKŘÍDLÁ

Michaela Straková 11 let

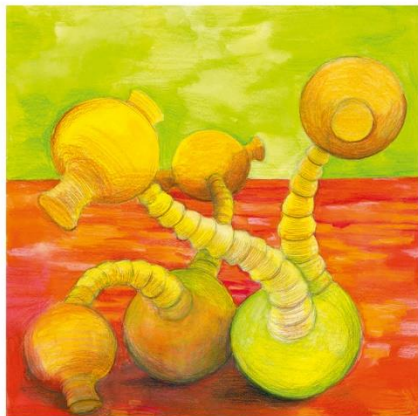
Tento drobný hmyz žije především u vody. Jeho tělo se skládá z jednoho páru tykadel, maličké halvičky, kulatého zadečku, oproti obrovským průhledným křídům. Živí se drobnými korýši, popřípadě hmyzem, jako jsou mouchy a nebo komáři. Za hodinku sezobe, podle velikosti, přibližně 35 kousků. Žije asi 15 let. Její čich je velmi dobře vyvinutý, proto si potravu hledá snadno. Rozmnožuje se pohlavně – je to vajíčko, ze kterého se vyvine kukla, a z ní dospělý jedinec.

PONKEN KULATÝ

Hana Burgetová 14 let

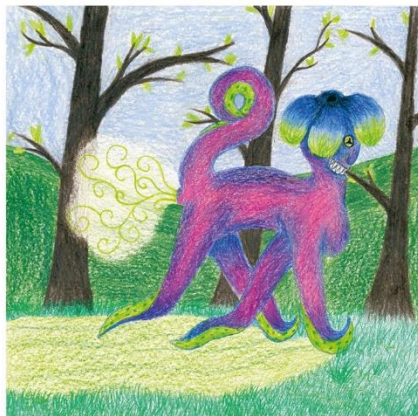
Většinou žije v hejnech v počtu sto až dvě stě tisíc jedinců ve velkých hloubkách oceánu. Je to malinký tvor ve tvaru koule. Jeho tělo má jen o málo větší hustotu, než voda. V hejnu to potom vypadá jako vzduchové bublinky. Velkým nebezpečím jsou pro něho velryby, které ho dokáží strávit. Pokud jsou v nebezpečí, tak do sebe nasají vodu, nafouknou se a jejich fosforeskující látka začne svítit a tím odradí nepřítele. Jako jedinec nemá šanci se ubránit, ani najíst, protože jejich lov vyžaduje spolupráci. Celé hejno se spojí do velké koule, svou oběť obalí a stráví, až poté se znovu rozpojí na jednotlivé bublinky. Jsou to všežravci. Sežerou, na co přijdou. Rozmnožují se za úplňku, ale je za jasné oblohy. Gravitace měsíce je vytáhne nahoru na hladinu, tam se dva silní jedinci spojí a rozpojí na tři. Jsou nesmrtelní, ale velice je ohrožuje únik ropy, nebo jiných chemikálií. Chemicky jsou velmi nestabilní, a proto při styku s takovými látkami mají velice bouřlivou reakci – ztuhnou a prasknou a takhle jich vymírají celá hejna.

TLUKON DVOUHLAVÝ

Marie Fréharová 17 let

Toto zvíře žije na planetách s malým obsahem kyslíku. Jsou to převážně pustiny s nedostatkem potravy. Jeho účelné tělo se skládá z kulovité základny, dlouhého, zvrásněného, pružného krku a kulatou hlavou se dvěma protilehlými výrůstky, podobnými kladivu. V žargonu je proto nazýván „Dvoukladivák“ Pohybuje se koulením, potravu hledá pomocí čidel umístěných uvnitř hlavy. Protože jeho převážnou potravou jsou broukovci, kteří, jak víte, mají pevnou tělesnou skořápku, vyvinula se u něj tato kladívka, kterými broukovcovu skořepinu rozbije, tělo vycucne pomocí násosky ukryté uvnitř hlavy. Pozor si na něj musí dát především kosmonauti ve svých skafandrech, poněvadž by se stali pro Tlukouna velmi vítaným spštěním jídelníčku.

PRDLOUN LESNÍ

Marcela Arnořtová 13 let

Prdloun lesní žije (ted' tomu asi neuvěříte) v LESE. Má chobotnicovitý tvar s pěti nálevkami na hlavě. Je relativně hubený. Má pět chapadel. Čtyři jako nohy a jedno neustále vztyčené. Zespod tohoto chapadla vychází pšouky, které ho posouvají kupředu. Pohyb mu usnadňuje i sliz, který vyprodukovává z ostatních chapadel. U tohoto pohybu dělá specifické :”Uíííí...” Je fialovorůžovozelenomodrý. Jeho pšouky se třpytí, jsou zelené a svítí ve tmě. Je fascinující, že jeho pšouky nesmrdí. Je to způsobeno tím, že vzduch, který neustále vylučuje se v těle nezdrží ani minutu.

MĚSÍČNÍK KRÁLOVSKÝ

Barbora Matoušková 13 let

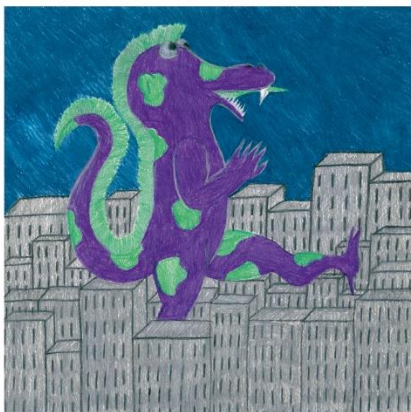
Tento tvor žije na měsících různých planet. Nejhojněji se vyskytuje na měsících Jupiteru. Je dlouhý 50centimetrů, vysoký 25centimetrů, váží až 15 kilogramů. Měsíčníci se živí různými měsíčními kameny a žijí v měsíčních kráterech. Rozmnožují se pomocí svého zakrouceného ocásku, samice rodí dvě až pět mláďat. Žijí ve smečkách a když nastane noc, zalezou do svého kráteru, kde se k sobě přitisknou a zahřívají se navzájem svou fosforově bílou srstí. Jejich výskyt na našem Měsíci je opravduojedninelý a vzácný, protože je tam rušily rakety a všechny ty výzkumné sondy ze Země.

KRÁSNOHLAV OKŘÍDLENÝ

Eliška Rudyková 14 let

Tento prachožravec přebývá ve vesmíru v okolí mléčných oblastí. Nejvíce jich najdete na planetárních prstenech. Většinou si vystačí samostatně, ale i přesto v ojedinělých případech žijí ve smečce. Živí se hvězdným prachem a z toho důvodu má třítivý porost. Dožívá se průměrně od 1 990 do 2 000 let. Nejstarší zaznamenaný jedinec má však již 2 592 let. Je to noční živočich a proto žije pouze na neosvětlených částech planet.

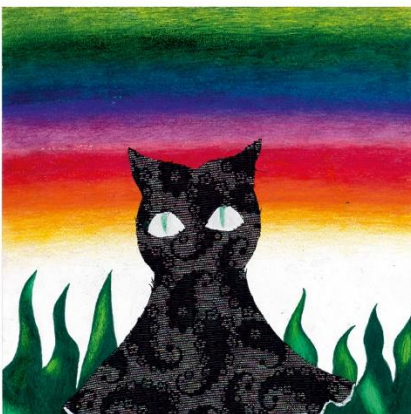
TERKOSAURUS **Eliška Kubová 14 let**

Tohoto živočicha vytvořil šilený vědec. Terkosaurus měl původně pomáhat lidem. Zpočátku jim pomáhal, ale postupem času se mu to přestalo líbit a začal ničit města a dávat si lidi k večeři. Původně měřil 5 metrů, ale díky stravě začal nekontrolovatelně růst, až do výšky 35 metrů, kterou má dnes. Původně byl bleděmodrý, tmavnul stejně, jako rostla jeho nenávist, až teď je tmavě fialová se světle zelenými fleky. Má velké drápy, ostré zuby a černé oči. Obvykle se vyskytuje ve velkých městech jako New York, San Francisco, Las Vegas, Los Angeles, nebo Hollywood. Tím pádem se vyskytuje pouze v Severní Americe. Živí se lidmi, nebo autosoučástkami. Váží 500 tun a jeho IQ je 353. Terkosaura nelze nijak zabít, podle informací šileného vědce může zemřít pouze stářím, což je podle údajů rok 2065. Jméno dostal po vědce dceři - Terezce, která byla údajně velká potvora.

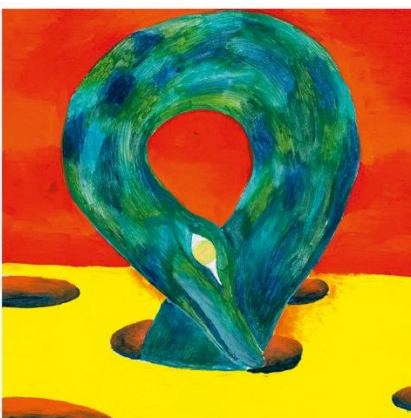
RAČIČÁK **Dominik Vychodil 14 let**

Je to zvíře mezi savcem a ptákem. Žije na ledové planetě se sopkami, které, když vybuchnou gejzíry ledu, bojuje často o holý život. Aktivní sopky tvoří celou planetu z poloviny. Račičáka poznáte podle výrazně zelené byrvy srsti, velkých uší, či žlutého zobanu. Velké uši mu umožňují výborný sluch. Je napůl savcem a napůl ptákem, protože má zobák jako pták, srst jako savec, rodí živá mláďata o které se stará první 3 měsíce. Pak mládě opustí a nechá přírodě napospas. Račičák se živí převážně mláďaty jiných druhů na planetě. Mnohokrát si troufá i na silnější jedince. Žije sám, jen v období páření si najde samičku.

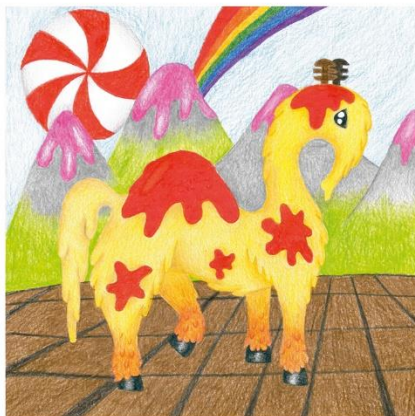
ÚMORNÍK OCEÁNSKÝ **Žaneta Luběnková 12 let**

Úmorník oceánský žije v hlubinách oceánů. Dožívá se věku 20-25 let, váží kolem 50 kilogramů, měří metr na výšku a půl metru na šířku. Jeho potravou jsou mořští korýši. Denně jich potřebuje 5-7. Rozmnožují se tak, že sameček oplodní samičku na podzim, ta pak naklade 2-3 vajíčka na jaře a malí úmorníci se narodí na konci jara. K lovu úmorníci používají přísavky, kterými kořist přicucne k sobě a pak sní.

SÝROVEC OBECNÝ **Adriana Kotulová 14 let**

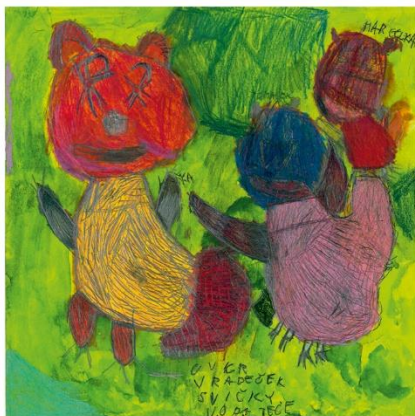
Je to živočich patřící do skupiny plazů. Žije uvnitř sýrů. Svou podlouhlou tlamou si vykusuje cestičky, ve kterých se schovává. A to je zároveň jeho potrava. Průměrný sameček dosahuje délky 30cm, samička o 10cm méně. Tělo má pokryté malými šupinkami. Můžete jej zahlédnout ve všech odstínech tmavěmodré a zelené. Žije poze týden, ale víme o nejstarším samečkovi, kterému byl prokázán věk 12 dní. Větší část života jsou samotáři a vyhledávají se jen kvůli reprodukci. Samička svá vajíčka klade do sýra, ty se během příštích 10ti hodin vylíhnou. Nejvýraznější sýrovci jsou jeho oči, které mjsou zářivé a díky kterým vidí výborně ve tmě. Tato schopnost je pro něj velmi důležitá, jelikož ve tme svých sýrových chodbiček tráví většinu času.

PAŠUMEDU

Veronika Adamčíková 14 let

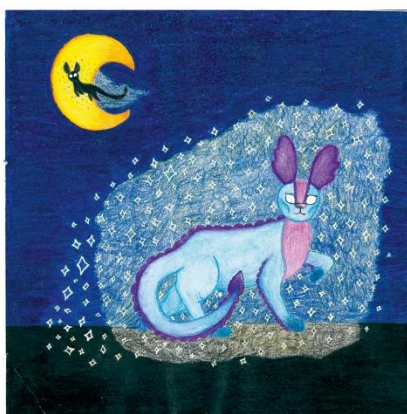
Je zvíře žijící na planetě Laoau. Povrch této planety je čokoláda, hory pokrývá poleva. Věc, umožňující život, není Slunce, ale hvězda, vypadající jako obří bonbon. Toto zvíře zatím nikdo nespátřil na vlastní oči, protože je velmi plaché a informace o něm máme pouze z kamerových záznamů lunárních modulů. Jeho tělo vypadá mohutně, ale je velmi mrštný a rychlý. Působí sice přátelsky a roztomile, ale může být velmi nebezpečný. Jeho potravou je med a cukrové plody rostoucí na typických stromech Laoau. Je velký přibližně jako velbloud a stejně jako on, nosí v hrbu na zádech zásoby tuku. Dožívá se asi 254 let, žije ve stádech, vydává hlasité zvuky podobající se hýkání zebry a kokrhání kohouta. Mláďata se rodí celá červená a postupně se zbarvují do žluta, takže podle počtu červených skvrn na jeho těle můžeme odhadnout jeho věk.

ŠTUSTEK

Adam Hradečný 19 let

Žere maso a zeleninu a jiné ovoce a je to masožravec, nebo všežravec, který jí všechno jídlo a zeleninu, nebo to je zvíře, které chce najít oběd. Oběd je všechno, co můžeš jíst. Maso, špenát, kapustu, pomeranče, mandarinky, banány, koblihy a jiné dobroty a jiné pochoutky, a jí prostě všechno jídlo a ovoce a zeleninu. Jak vypadá a kde bydlí, jak vlastně žije nebo nežije, jak to všechno sní, nebo nesní. Některý může najít hodně jídla a maso a zeleninu nebo jídlo ovoce a je to býložravec, protože jí maso.

KORBÁSEK

Nela Řehková 14 let

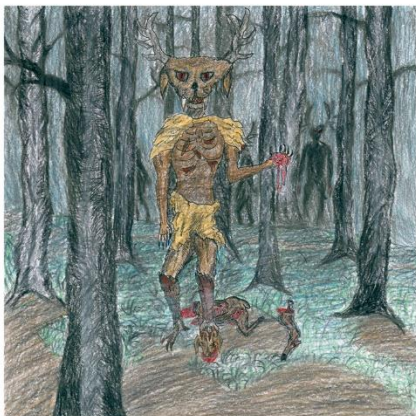
Korbásci jsou zvláštní stvoření žijící na planetě Země. Moc lidí o nich neví, protože ze svých úkrytů vycházejí jen za couvajícího měsíce. Úplněk by jim totiž sežehl jejich velmi jemnou kůži bez chlupů a šupin. Proto nevycházejí ven za světla. Doupata si hledají hluboko v jeskyních pod zemí. Živí se krevetkami, které žijí v jeskyních. Nevydávají žádné zvuky. Velcí jsou jako potkani, rádi plavou a létají. Od matky se odlučují ve věku jednoho roku, dožívají se věku 70 let. Jejich oči svítí, je to jejich potravou (světélkující jeskynní krevetky). Kolem nich víří hvězdný prach, díky němuž mohou létat. Mezi prachem poletují i hvězdné úlomky, neboli hvězdný třpyt. Když se do jejich blízkosti dostane člověk, ihned zneviditelní. Jsou velmi mírumilovní.

ZUBOUN KRÁLOVSKÝ

Ondřej Šírek 12 let

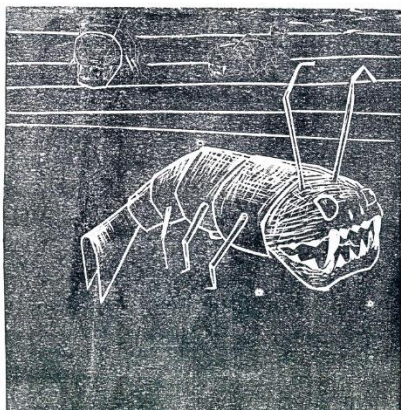
Zuboun královský se vyskytuje v Pacifiku. Vidí v tmavé vodě, měří kolem 50 centimetrů, na hlavě a na ocase má korunku. Pokud se vetřelec dotkne této korunky, píchne se a do jeho těla se vypouští jed, po kterém do několika sekund umře. Má zuby ostřejší než piraňa, na obranu by zaútočil i na žraloka. Nejraději má sardinky. Pokaždé, když jednu sní, je rychlejší. Poté, co sní 10 kilo masa ztloustne tak, že se nemůže hýbat. Takto znehybněný zůstává 10 hodin. Velký problém má s mečouny. Ti mu dokážou useknout ocas i hlavu.

TRÁVOJED LESNÍ

Marek Šimák 14 let

Trávojedi bývají mylně nazýváni také jako wendiga. Jsou velmi vysocí v podstatě lidské siluety, často s jelení hlavou, velkými tesáky vyčnívajícími z tlam. Srst i kůže jsou porušeny jizvami a oděrkami. Často se jim rány ani nehojí, je to však nijak neomezuje. Proto jim z kůže visí cáry masa odtržené od kostí. Jejich tělo je velice hubené, avšak nesmírně silné. Byli spatřeni Trávojedi i s kozoroží hlavou. Jejich přítomnost doprovází hustá mlha a hnilobný zápach. Konkrétně- když jsou poblíž, máte utkvělý pocit, že vás někdo sleduje. A také že ano. Oči jim rudě žhnou. Jelikož patří do rodu démonů, nemohou umřít stářím, ale je nutno je zabít. Byli zde dávno před lidmi, a proto se s nimi moc nemazlí, protože lidé jim ukradli zem. Živí se trávou ze žaludků ulovené vysoké, ale masem nepohrdnou. Většinou žijí ve smečkách, ale jsou i případní samotáři. Vysoká hubená postava se tyčí do výšky 2 metrů, dlouhé drápy jsou plné bakterií. I škrábnutí je pro lidi a zvěř smrtelné, kvůli infekci. Na zádech jim ze tří horních obratlů vyrůstají kostěné trny. Přes den se ukrývají ve složitých jeskynních komplexech, které si sami vyhrabávají. Vycházejí jen v noci. Jejich největší slabinou je slunce svít, který nepřežijí.

DRBOSLÁVEK VODNÍ

Marek Švarc 17 let

Říše: živočichové Podkmen: koryši Řád: mnohonožci
Kmen: členovci Třída: drboslávci Podřád: šestinožci

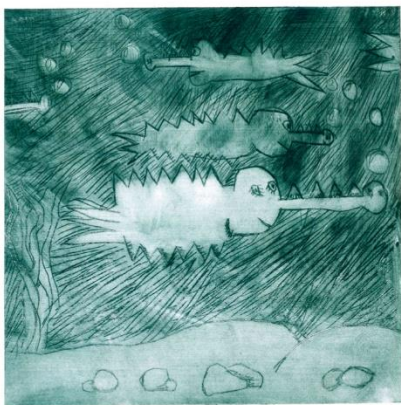
Zdržuje se v nepříliš početných skupinách na dně oceánu v hloubce od 0,27m do 3,35m, a je závislý na čistotě vody. Z tohoto důvodu a také kvůli složitému způsobu rozmnožování pomocí transudace (krví jednoho jedince do tělesné dutiny druhého) patří k ohroženým druhům. V České republice žije v horských potocích invazní druh Drboslávek říční.

NEVRŠLAP

Iva Jakšová 14 let

Plíží se pod mořskou hladinou jako stín. Tento tajemně vzhlížející tvor, sdílí spolu s námi stejný svět. Obývá ty nejhlubší zákoutí oceánu. Místa kde nikdy nedošlápla lidská noha, stejně tak jako nikdy nedopadlo světlo. Jeho tělo je přizpůsobeno těmto extrémním podmínkám světla šedou barvou a podlouhlým kostnatým tělem. Ačkoli je téměř úplně slepý, má velmi silně vyvinutou schopnost echolokace, díky které se dokáže nepříkonatelně orientovat v naprosté temnotě. Své jméno - Nevřšlap, získal díky jeho typické chůzi, spočívající na balancování na dlouhých drápech. K udržení rovnováhy mu pomáhá jeho silný ocas. Dle již zmiňovaných drápů, zle určit věk tohoto tvora. Nemají přirozeného nepřítele, ti nejstarší z nich nebudou o mnoho málo let mladší než samotný oceán, dorůstající nepředstavitelných rozměrů. Nikdy ho nespátrilo světlo světa.

NOSOUN BODLINATÝ

Eva Ježková 10 let

Žije : v močálu
Dožívá se : 7 dní
Vyskytuje se : ve velkých skupinách
Zvláštnost : bodliny ny nose
Barva : tmavěhnědá až průhledná
Počet mláďat : 1 - 100
Jí: pouze bahno
Zbraně: bodliny a jed

5. Závěr

Proces tvorby a rozhovoru byl během práce velmi otevřený a (bez nadsázky) naplňující a obohacující pro obě strany. S myšlenkami mnoha žáků jsem se zidentifikoval, částečně jsem také vycházel z vlastní dětské zkušenosti, kdy mě zpracování zvířat a zejména pak fantaskních bytostí nesmírně bavilo. Když jsem se k tomuto tématu navrátil prostřednictvím projektu 150 zvířat, zjistil jsem, že moje nadšení nevymizelo, ba naopak se při práci s dětmi umocnilo. Animalistický námět se v mé volné tvorbě objevuje pořád a pravděpodobně z ní nikdy nevymizí, stejně tak jako fascinace dětskými pracemi.

Zpětně vnímám praktickou práci jako úspěšnou a odpovídající mým záměrům, během práce na takto obsáhlém souboru jsem získal mnoho nových zkušeností, které jsou pro mne přínosem. Sto padesát děl na mě působí poutavým vizuálním i výpovědním obsahem.

Praktická práce 150 zvířat rozhodně nebyla jediným realizovaným projektem. Ve své pedagogické činnosti nadále pokračuji a v rámci výuky koncipuji různé soubory děl. I přes časovou náročnost, která se projevila v průběhu této praktické práce, hodlám vytvořit další didaktické projekty, podobné obsáhlosti, a doufejme, že je bude provázet stejný zápal účastníků a budou pro mě stejně obohacující, jako v případě praktické práce 150 zvířat.

6. Seznam použitých zdrojů

Literatura:

- ROESELOVÁ, Věra. Námět ve výtvarné výchově. Upr. vyd. Praha: Sarah, 2000. ISBN 80-902-267-4-4.
- ROESELOVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, c1997. ISBN 80-902267-2-8.
- CIKÁNOVÁ, Karla. Kreslete si s námi. Praha: Aventinum, 1992. ISBN 80-85277-79-4.
- CIKÁNOVÁ, Karla. Tužkou, štětcem nebo myší. V Praze: Aventinum, 1998. ISBN 80-7151-031-9.
- SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. Dívej se, tvoř a povídej!: artefietika pro předškoláky a mladší školáky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0876-1.
- MILLER, Judith. Primitivní umění. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-980-1.
- BADALÍKOVÁ, Olga. Zvíře v současné prostorové tvorbě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4007-1
- BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika). Praha : Academia, 1997
- BAUER, Alois. Dějiny výtvarného umění. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-25-3.
- Egypt'ané a první civilizace: cesty, objevy, rekonstrukce : [podivuhodné archeologické objevy]. Praha: Knižní klub, 2000. Zázraky archeologie. ISBN 80-242-0413-4.
- CHÂTELET, Alberta. Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-936-0.
- ROYT, Jan a Hana ŠEDINOVÁ. Slovník symbolů: kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0740-5.
- BERGER, John. O pohledu. Praha: Agite/Fra, 2009. Edice vizuální teorie. ISBN 978-80-86603-81-0

Internetové zdroje:

- Durer's 'Rhinoceros'. A history of the world [online]. Spojené Království: BBC, The British Museum, 2001 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/ahistoryoftheworld/objects/0eHcrXb8RuqIEVYKkExljg>
- COFFMAN, Elesha. What is the origin of the Christian fish symbol? Christianity Today: Christian History [online]. 2008, , 1 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.christianitytoday.com/history/2008/august/what-is-origin-of-christian-fish-symbol.html>

WELCH, Patricia. Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery [online]. Tuttle Publishing, 2013, [cit. 2017-03-23]. ISBN 1462906893. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=dAPQAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

HONZÍK Lumír. Zodiak, zvěrokruh, zvířetník. Hvězdárna Plzeň [online]. 2012 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.hvezdarnaplzen.cz/2012/07/04/minislovnicek-zodiak-zverokruh-zviretnik/>

CLOTES, Jean. Chauvet Cave (ca. 30,000 B.C.). Heilbrunn Timeline of Art History [online]. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2002, 1 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: http://www.metmuseum.org/toah/hd/chav/hd_chav.htm

JOHNSON, Grahame. Henri Breuil. Archaeology Expert [online]. 2012, , 1 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.archaeologyexpert.co.uk/henribreuil.html>

The naturall historie of C.Plinius Secundus. Sir Thomas Browne [online]. Chicago, USA [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://penelope.uchicago.edu/holland/index.html>

TESAŘ, J a V BEDNÁŘ. Mikroskop včera a dnes a jeho využití ve fyzikálním praktiku. In: Souhrnný sborník VNUF [online]. 2012 [cit. 2017-03-24].

Zoological park. National Geographic [online]. USA: National Geographic, neuveden [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/zoo/>

SUCHA, Vladimír. 185 let dinosaurů paleontologie [online]. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <https://dinosaurusblog.com/768006-185-let-dinosauri-paleontologie/>

Zvířecí hybridy jsou většinou dílem člověka. Umí je ale i příroda. National Geohraphic Česko [online]. 2012 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/zvireci-hybridy-jsou-vetsinou-dilem-cloveka-umi-je-ale-i-priroda.html>

Dvouhlavá zvířata jsou děsivý omyl přírody. Podívejte se na největší sbírku světa. National Geohraphic Česko [online]. 2012 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/dvouhlava-zvirata-jsou-desivy-omyl-prirody-podivejte-se-na-nejvetsi-sbirku-sveta.html>

Obrazová dokumentace:

Obrázek 1,2,4,5: Autor: Karla Cikánová v knize Kreslete si s námi.

Obrázek 6: Autor: Karla Cikánová, v knize Tužkou, štětcem nebo myší.

Obrázek 7,8: Autor: National Geographic, Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/zvireci-hybridy-jsou-vetsinou-dilem-cloveka-umi-je-ale-i-priroda.html>
a z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/dvouhlava-zvirata-jsou-desivy-omyl-prirody-podivejte-se-na-nejvetsi-sbirku-sveta.html>

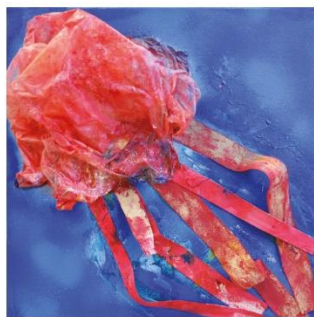
7. Obrazová příloha

I přesto, že se v tomto textu již některé ukázky objevily, uvedu je zde znovu kvůli kompletnosti obrazové přílohy. Následně obrazovou přílohu pro přehlednost rozčlením do tří segmentů – jak je tomu v samotné práci a opatřím každý z nich číslem.

1. část: 100 existujících zvířat –	str. 37–41
2. část: 25 kombinovaných živočichů –	str. 42–43
3. část: 25 fantaskních tvorů –	str. 43–44

01 – Medúza,
Marcela Arnoštová

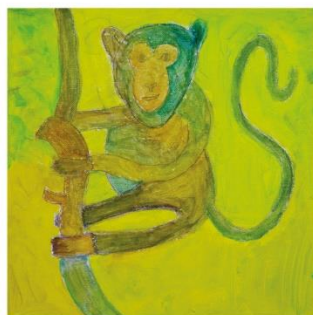
02 – Medúza,
Jakub Dlabal

03 – Prase,
Kateřina Barnetová

04 – Prase,
Jakub Dlabal

05 – Opice,
Anna Benešová

06 – Opice,
Jakub Dlabal

07 – Kolibřík,
Zuzana Brátelová

08 – Kolibřík,
Jakub Dlabal

09 – Žirafa,
Radim Dokoupil

10 – Žirafa,
Jakub Dlabal

11 – Želva,
Vladimír Dostál

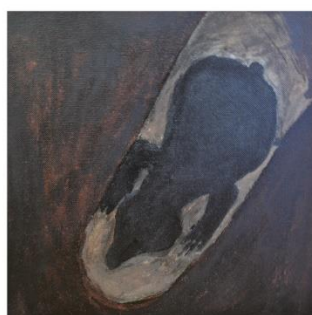
12 – Želva,
Jakub Dlabal

13 – Panter,
Ludmila Dostálová

14 – Panter,
Jakub Dlabal

15 – Krtek,
Marie Fréharová

16 – Krtek,
Jakub Dlabal

17 – Sumec,
Martina Gardavská

18 – Sumec,
Jakub Dlabal

19 – Kráva,
Lucie Hejdušková

20 – Kráva,
Jakub Dlabal

21 – Nosorožec,
Lukáš Hlaváček

22 – Nosorožec,
Jakub Dlabal

23 – Krokodýl,
Jan Hrdý

24 – Krokodýl,
Jakub Dlabal

25 – Ježek,
Adam Hradečný

26 – Ježek,
Jakub Dlabal

27 – Tasmánský čert,
Eva Ježková

28 – Tasmánský čert,
Jakub Dlabal

29 – Osel,
Zuzana Ježková

30 – Osel,
Jakub Dlabal

31 – Sova,
Denisa Jurdová

32 – Sova,
Jakub Dlabal

33 – Žába,
Karolína Kaduková

34 – Žába,
Jakub Dlabal

35 – Zajíc,
Gabriela Klágová

36 – Zajíc,
Jakub Dlabal

37 – Pes,
Emílie Klevetová

38 – Pes,
Jakub Dlabal

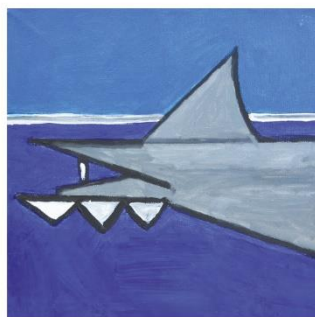
39 – Slon,
Karolína Klíčová

40 – Slon,
Jakub Dlabal

41 – Žralok,
Jiří Klobouk

42 – Žralok,
Jakub Dlabal

43 – Páv,
Adriana Kotulová

44 – Páv,
Jakub Dlabal

45 – Zebra,
Klára Kozáková

46 – Zebra,
Jakub Dlabal

47 – Můra,
Lenka Kubová

48 – Můra,
Jakub Dlabal

49 – Sup,
Jan Langer

50 – Sup,
Jakub Dlabal

51 – Pelikán,
Žaneta Luběnková

52 – Pelikán,
Jakub Dlabal

53 – Myš,
Lucie Malíčková

54 – Myš,
Jakub Dlabal

55 – Gorila,
Klára Masaříková

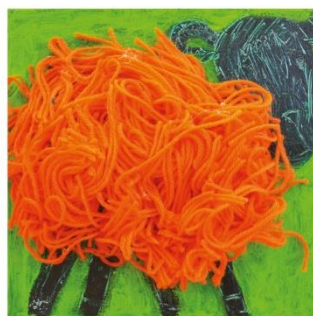
56 – Gorila,
Jakub Dlabal

57 – Piraňa,
Eva Nepeřená

58 – Piraňa,
Jakub Dlabal

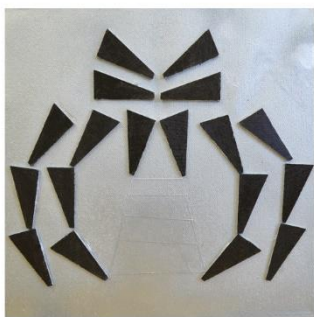
59 – Ovce,
Veronika Oulehlová

60 – Ovce,
Jakub Dlabal

61 – Pavouk,
Gabriela Petrová

62 – Pavouk,
Jakub Dlabal

63 – Kachna,
Radek Pilák

64 – Kachna,
Jakub Dlabal

65 – Liška,
Eliška Ptáčková

66 – Liška,
Jakub Dlabal

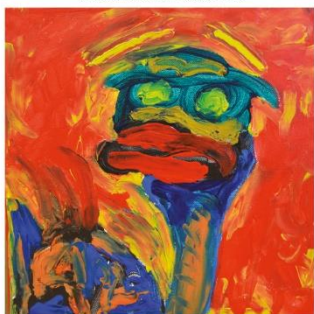
67 – Mrož,
Alexandra Rudyková

68 – Mrož,
Jakub Dlabal

69 – Pštros,
Eliška Rudyková

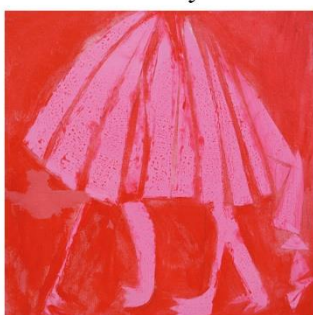
70 – Pštros,
Jakub Dlabal

71 – Slepice,
Nela Řehková

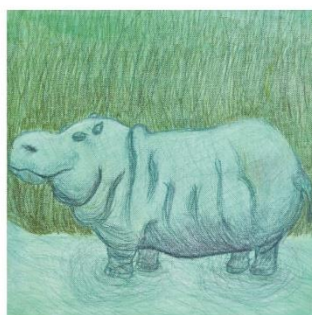
72 – Slepice,
Jakub Dlabal

73 – Pásovec,
Jana Struhárová

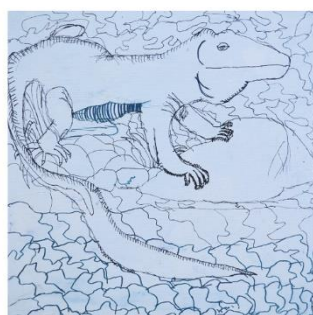
74 – Pásovec,
Jakub Dlabal

75 – Hroch,
Marek Šimák

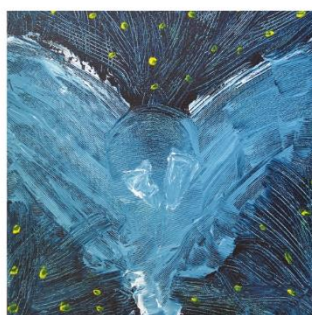
76 – Hroch,
Jakub Dlabal

77 – Varan,
Ondřej Šírek

78 – Varan,
Jakub Dlabal

79 – Netopýr,
Dominik Šmíd

80 – Netopýr,
Jakub Dlabal

81 – Mořský koník,
Martina Šopíková

82 – Mořský koník,
Jakub Dlabal

83 – Tučňák,
Michal Špalek

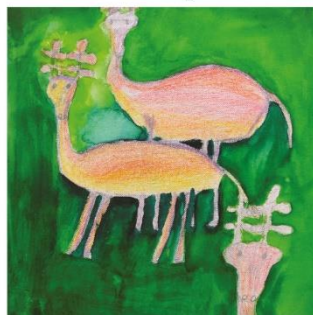
84 – Tučňák,
Jakub Dlabal

85 – Vrána,
Marek Švarc

86 – Vrána,
Jakub Dlabal

87 – Jelen,
Hana Trněná

88 – Jelen,
Jakub Dlabal

89 – Medvěd,
Alžběta Vránová

90 – Medvěd,
Jakub Dlabal

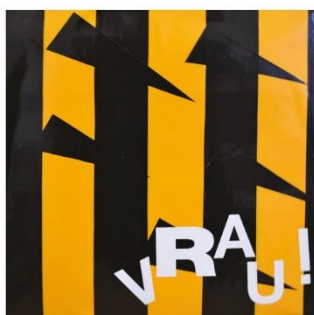
94 – Velbloud,
Karolína Vránová

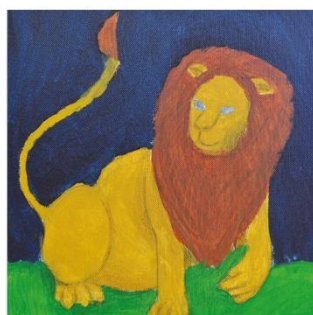
92 – Velbloud,
Jakub Dlabal

93 – Tygr,
Zuzana Vránová

94 – Tygr,
Jakub Dlabal

95 – Lev,
Natálie Vrtalová

96 – Lev,
Jakub Dlabal

97 – Had,
Dominik Vychodil

98 – Had,
Jakub Dlabal

99 – Tukan,
Anna Zmidlochová

100 – Tukan,
Jakub Dlabal

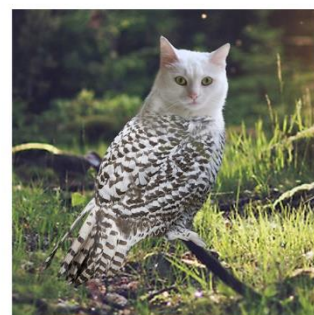
101 – Okřídlený Dinoklan,
Jakub Dlabal

102 – Psolfín,
Martina Gardavská

103 – Lachtanobrador,
Lucie Rubanová

104 – Sovkočka,
Iva Jakšová

105– Kočkelva,
Nela Řehková

106 – Kobrotýl,
Alexandra Rudyková

107 – Zlatý Rybpták,
Veronika Adamčíková

108 – Trojmedvěd,
Monika Holubová

109 – Gorilo-praso-rambo,
Ondřej Šírek

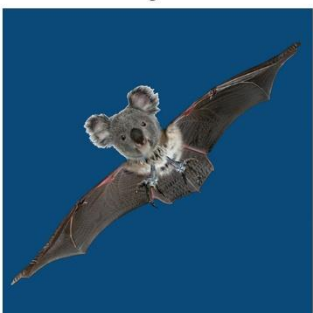
110 – Opeřený Vlkopard,
Barbora Matoušková

111– Pštrosopávonečník,
Marcela Arnoštová

112 – Krokoza,
Alžběta Vránová

113 – Koalapýr
Michaela Straková

114 – Okřídlená Jaguárafa
Dominik Vychodil

115 – Černý panterel,
Marie Fréharová

116 – Mravenouk,
Tereza Kypastová

117 – Žralokopták,
Eliška Rudyková

118 – Želvěd,
Eliška Kubová

119 – Mořská opice,
Zuzana Vránová

120 – Tuč-šnek,
Marek Šimák

121 – Okřídlený zebrojelen,
Adriana Kotulová

122 – Kočkojelen,
Hana Burgetová

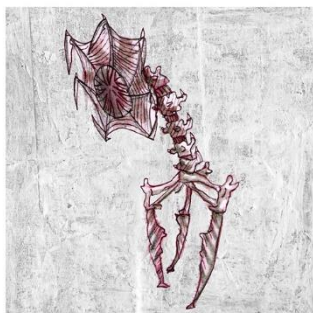
123 – Koťňátko,
Žaneta Luběnková

124 – Krávslon,
Marek Švarc

125 – Hyenozebrokrok,
Petr Šober

126 – Kost'omil pruhovaný,
Jakub Dlabal

127 – Sýrovec obecný,
Adriana Kotulová

128 – Bubule obecná,
Alžběta Vránová

129 – Měsíčník,
Barbora Matoušková

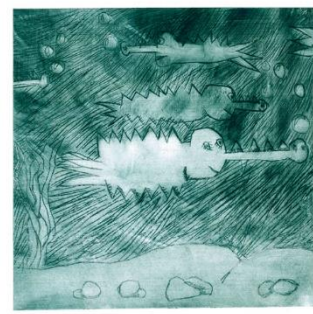
130 – Račičák,
Dominik Vychodil

131 – Terkosaurus,
Eliška Kubová

132 – Krásnohlav okřídlený,
Eliška Rudyková

133 – Nosoun bodlinatý,
Eva Ježková

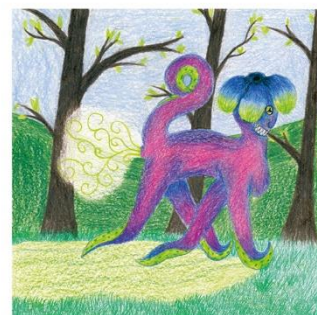
134 – Ponken kulatý,
Hana Burgetová

135 – Nevršlap,
Iva Jakšová

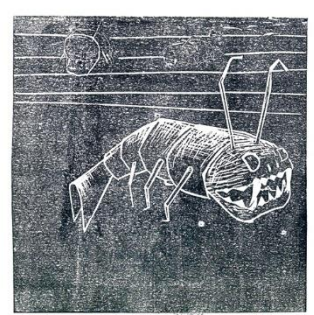
136 – Dakotek čtvrtá-
tý, Lucie Rubanová

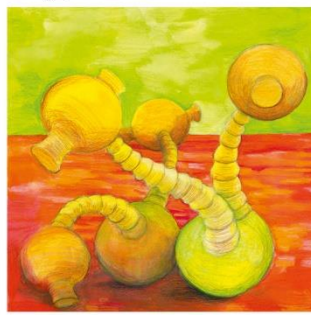
137 – Prdloun lesní,
Marcela Arnoštová

138 – Trávojed lesní,
Marek Šimák

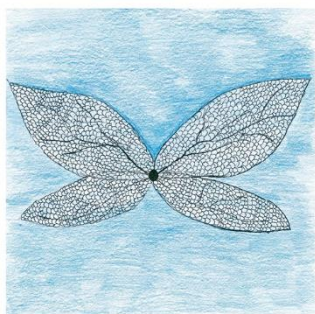
139 – Drboslávek vod-
ní, Marek Švarc

140 – Marie Fréharová,
Tlukoun dvouhlavý

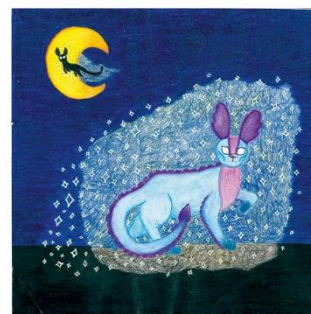
141 – Osminoh žlutokříd-
lý, Martina Gardavská

142 – Titěra blanokříd-
lá, Michaela Straková

143 – Trdka sibiřská,
Monika Holubová

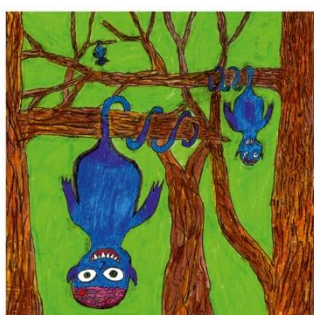
144 – Korbásek,
Nela Řehková

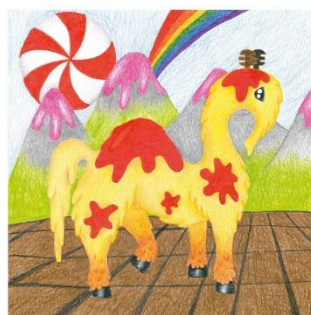
145 – Zuboun králov-
ský, Ondřej Šírek

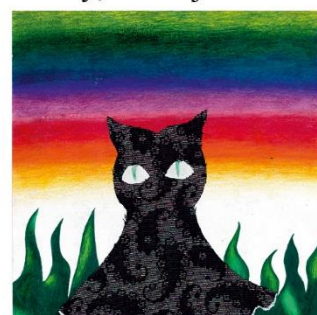
146 – Salámovec ušatý,
Petr Šober

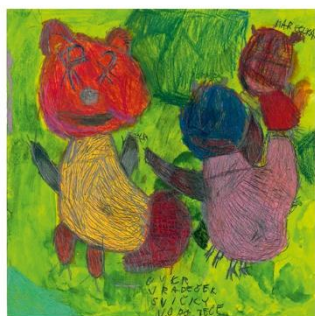
147 – Mozkošplh stromo-
vý, Tereza Kypastová

148 – Pašumedu,
Veronika Adamčíková

149 – Úmorník oceán-
ský, Žaneta Luběnková

150 – Štustek, Adam
Hradečný

8. Anotace

Jméno a příjmení:	Jakub Dlabal
Katedra:	Katedra výtvarné výchovy PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	doc. Jiří Krtička, akad. mal.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	150 zvířat – transformace zvířete a jeho rozmanitost ve výtvarné výchově.
Název v angličtině:	150 animals - transformation of the animal and its diversity in visual arts education.
Anotace práce:	Předmětem této bakalářské práce je didaktický projekt, který obsahuje sto padesát děl s animalistickým námětem – 52 kusů jsem vytvořil já, zbytek pak žáci Základní umělecké školy Němčice nad Hanou pod mým pedagogickým vedením. Projekt je rozdělen na tři části, v každé z nich se tvor postupně osvobozuje od reálného základu. Cílem doprovodného textu je analyzovat tyto úseky, uvést souvislosti projektu a seznámit s procesem tvorby. Text se také zaměřuje na zobrazování a vnímání zvířete v průběhu historie.
Klíčová slova:	Zvířata, didaktický projekt, výtvarná výchova, malba, počítačová grafika, kresba.
Anotace práce v angličtině:	The subject of this bachelor's thesis is didactic project, which includes 150 artworks with animalictis theme 52 pieces were created by me, the rest of the works were created by students of the Elementary Art School Němčice nad Hanou under mine supervision. The project is divided into three parts, each of them contain gradual release from real form. The goal of the text is to analyze and explain these sections and describe process of creation. Text is also focused on imaging and perception of the animal throughout history.
Klíčová slova v angličtině:	Animals, didactic project, art education, painting, computer graphics, drawing.
Přílohy vázané v práci:	CD
Rozsah práce:	50
Jazyk práce:	čeština

